

Universitatea “Dunărea de Jos” din Galați
Școala Doctorală de Științe Socio-Umane
Domeniul de doctorat: Economie

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

Trei Dimensiuni ale Inegalității de Șanse

Doctorand Arabela Ichim

Președinte Prof. univ. dr. habil. Adrian MICU
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

Conducător de doctorat Prof. univ. dr. Daniela Ancuța ȘARPE
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

Referenți oficiali Prof. univ. dr. Ion POPA
Academia de Studii Economice din București, România
Prof. univ. dr. Joost Juriaan DE LAAT
Universitatea Utrecht, Olanda
Prof. univ. dr. Mihaela NECULIȚĂ
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

Seria E 1: Economie nr.19

Galați, 2023

Seriile tezelor de doctorat susținute public în UDJG începând cu 1 octombrie 2013 sunt:

Domeniul fundamental ȘTIINȚE INGINEREȘTI

- Seria I 1: **Biotehnologii**
- Seria I 2: **Calculatoare și tehnologia informației**
- Seria I 3: **Inginerie electrică**
- Seria I 4: **Inginerie industrială**
- Seria I 5: **Ingineria materialelor**
- Seria I 6: **Inginerie mecanică**
- Seria I 7: **Ingineria produselor alimentare**
- Seria I 8: **Ingineria sistemelor**
- Seria I 9: **Inginerie și management în agricultură și dezvoltare rurală**

Domeniul fundamental ȘTIINȚE SOCIALE

- Seria E 1: **Economie**
- Seria E 2: **Management**
- Seria E 3: **Marketing**
- Seria SSEF: **Știința sportului și educației fizice**
- Seria SJ: **Drept**

Domeniul fundamental ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ARTE

- Seria U 1: **Filologie- Engleză**
- Seria U 2: **Filologie- Română**
- Seria U 3: **Istorie**
- Seria U 4: **Filologie - Franceză**

Domeniul fundamental MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE ALE NATURII

- Seria C: **Chimie**

Domeniul fundamental ȘTIINȚE BIOLOGICE ȘI BIOMEDICALE

- Seria M: **Medicină**

Cuprins

Abstract	5
Introducere	5
Capitolul 1. Egalitatea de șanse, baza teoretică, dovezi și lacune principale	7
1.1. Principiu	7
1.2. Contribuții notabile	8
1.3. Principalele lacune	9
1.4. Lacunele adresate în disertație	10
Capitolul 2. Există o parte bună a inegalității de șanse? Dovezi din comunitățile de romi din Macedonia de Nord și Serbia	11
2.1. Introducere	11
2.2. Dezvoltarea ipotezelor	13
2.3. Metodologie.....	17
2.4. Rezultate	19
2.5. Concluzii.....	23
Capitolul 3. Efectul moderator al mediului socio-economic asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort	25
3.1. Introducere	25
3.2. Formarea ipotezelor	26
3.3. Metodologie.....	29
3.4. Rezultate	31
3.5. Concluzii.....	35
Capitolul 4. Inegalitatea de șanse în educație - rezultate de la o universitate din Olanda	37
4.1. Introducere	37
4.3. Metodologie.....	40
4.4. Rezultate	42
4.5. Concluzii.....	44
Capitolul 5. Concluzii.....	46

5.1. Contribuția comună a studiilor în disertație	46
5.2. Implicații pentru politici publice	47
5.3. Recomandări pentru studii viitoare	48
Bibliografie	49

Abstract

Cuvinte cheie: Inegalitatea de șanse; Romi în Europa; Succes în antreprenariat; Succes; Atribuirea succesului propriului efort; Contextul socio-economic; Învățământul terțiar.

Această dizertație extinde literatura privind egalitatea de șanse în trei moduri. În primul rând, aceasta investighează dacă aceleași modele de dezavantaje și avantaje care explică inegalitatea în ceea ce privește rezultatele comune ale vieții, cum ar fi educația, ocuparea forței de muncă și veniturile, se aplică și în cazul rezultatelor antreprenoriale pentru un eșantion de romi din Macedonia de Nord și Serbia. Rezultatele indică faptul că există un efect pozitiv al educației părinților asupra nivelului de educație, a poziției pe piața muncii, a veniturilor, dar și asupra devenirii și reușitei ca antreprenor. Nu este suport pentru ipoteza unui efect negativ al educației părinților asupra implicării în antreprenariat. Ipoteza unui efect pozitiv al educației părinților asupra succesului antreprenorial se menține. În al doilea rând, pe același eșantion, a fost investigată influența mediului socio-economic asupra modului în care indivizii atribuie realizările lor propriilor eforturi. Rezultatele indică faptul că, în concordanță cu literatura despre atribuirea succesului propriului efort, succesul are un efect pozitiv asupra atribuirii acestuia propriului efort. În plus, educația părinților are un efect moderator pozitiv. Este de remarcat faptul că, în comparație cu un nivel scăzut de realizare și o educație parentală scăzută, persoanele cu același nivel scăzut de realizării, dar cu o educație parentală mai ridicată, atribuie realizările propriului efort într-o măsură mai mare. În cele din urmă, această disertație contribuie la studiile privind persistența inegalității de șanse în învățământul terțiar prin analiza efectului mediului socio-economic asupra rezultatelor educaționale intermediare într-un eșantion de studenți universitari din Olanda. Contrar ipotezelor, constatările indică un efect negativ al educației părinților și un efect pozitiv al venitului scăzut al părinților asupra media generală intermediară.

Introducere

Cuvinte cheie: Inegalitatea de șanse; Succesul antreprenorial; Romi în Europa; Succes; Atribuirea efortului; Învățământul terțiar

Această disertație prezintă rezultatele a trei studii, fiecare explorând o dimensiune distinctă a inegalității de șanse, și își propune să aducă următoarele contribuții: În primul rând, se

analizează dacă circumstanțele de viață nefavorabile pot avea o parte bună. O altă dimensiune este explorată prin investigarea eventualei inegalități de percepție a propriilor realizări în viață. În cele din urmă, un alt aspect negativ este luat în considerare prin explorarea persistenței inegalității.

În ultimele două decenii, au existat contribuții semnificative în ceea ce privește măsurarea inegalității de șanse pentru o varietate de realizări, cum ar fi veniturile, educația și chiar sănătatea și speranța de viață (Björklund et al., 2012; Chevalier et al., 2010; Bricard et al., 2020). În plus, există, de asemenea, studii care au aplicat abordarea non-parametrică ex-post, care presupune estimarea nivelului de inegalitate a oportunităților prin examinarea diferenței de realizări între indivizii cu niveluri similare de efort pe tipuri (Betts & Roemer, 1999; Page & Roemer, 2001; Björklund et al., 2012)

În contextul literaturii privind egalitatea de șanse (EoP), se pune accentul pe dezavantajul care provine din circumstanțe care nu pot fi controlate de către individ (Hufe et al., 2017). Există argumente din alte domenii care evidențiază modul în care adversitatea, inclusiv sărăcia, poate avea efecte pozitive asupra rezultatelor ulterioare ale vieții, cum ar fi creșterea rezilienței (Masten, 2001). În primul studiu, această disertație extinde domeniul EoP, investigând dacă aceleași tipare de dezavantaj și avantaj care explică inegalitatea în realizările comune ale vieții, cum ar fi educația, poziția pe piața muncii și veniturile, se aplică și în cazul realizărilor antreprenoriale pentru un eșantion de comunități de romi din Macedonia de Nord și Serbia. Pe baza rezultatelor, se trag concluzii cu privire la un beneficiu nevăzut al existenței unor circumstanțe de viață nefavorabile..

În plus, după cum s-a subliniat mai sus, literatura privind EoP oferă o contribuție valoroasă la măsurarea inegalității de șanse, prin evidențierea proporției de inegalitate care se explică prin circumstanțe care nu pot fi controlate de către individ (Roemer, 1998). În plus, este evidențiat și rolul norocului în realizarea individuală (Arneson, 1989; Cohen, 1989; Rawls, 1971). Cu toate acestea, literatura de specialitate care leagă măsurătorile inegalității de șanse de modul în care indivizii reflectă asupra realizărilor lor nu este suficient cercetată. Există studii din sociologie și psihologie care indică modul în care persoanele cu performanțe înalte își atribuie succesul unor factori interni, iar cele cu performanțe scăzute își atribuie rezultatele unor factori externi (Mezulis et al., 2004; Synder et al., 1976; Wen, 2018). Această disertație se bazează pe aceste studii și le leagă de literatura privind egalitatea de șanse. Cel de-al doilea studiu investighează influența mediului socio-economic asupra modului în care indivizii își atribuie realizările propriilor eforturi pe același eșantion de romi.

În plus, se presupune că sistemul educațional obligatoriu este marele egalizator (Downey et al., 2004). Astfel, dovezile de inegalitate de șanse în ceea ce privește performanța academică la nivel universitar pot fi interpretate ca fiind persistentă. Există câteva studii relevante privind inegalitatea de șanse în ceea ce privește accesul și există, de asemenea, dovezi ale inegalității

de șanse în ceea ce privește mediile generale la absolvire și veniturile (Palmisano et al., 2020; Peragine & Serlenga, 2008). Această disertație își propune să contribuie la literatura privind persistența inegalității de șanse în învățământul terțiar. Cel de-al treilea studiu investighează efectul contextului socio-economic asupra rezultatelor educaționale intermediare într-un eșantion de studenți universitari din Olanda, o țară cu investiții relativ ridicate atât în învățământul pre-obligatoriu, cât și în cel terțiar (OCDE, 2021).

În concluzie, această disertație este structurată după cum urmează: Primul capitol conține o trecere în revistă a literaturii privind inegalitatea de șanse și se încheie cu principalele lacune și modul în care acestea vor fi abordate. Apoi, al doilea capitol explorează prima dimensiune, care presupune o analiză a efectului educației părinților asupra educației, ocupării forței de muncă și veniturilor, dar și asupra rezultatelor antreprenoriale, făcând distincția între a deveni antreprenor și succesul în antreprenariat. În cel de-al treilea capitol, dimensiunea inegalității de șanse este explorată prin analiza efectului contextului socio-economic asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort. În continuare, capitolul 4 considera o dimensiune legată de persistență. Acesta presupune un studiu privind efectul contextului socio-economic asupra rezultatelor educaționale pe termen scurt pe un eșantion de studenți de la o universitate din Țările de Jos. În cele din urmă, concluziile generale ale disertației sunt prezentate în Capitolul 5.

Capitolul 1. Egalitatea de șanse, baza teoretică, dovezi și lacune principale

1.1. Principiu

Literatura privind egalitatea de șanse se bazează pe lucrările lui John Rawls (1971) privind teoria contractului social. Acesta susține că distribuția egală a resurselor este o alternativă preferabilă filosofiei utilitariste. Mai mult, fiecare individ are un drept egal la libertățile de bază și ar trebui să aibă dreptul la oportunități și la aceleași șanse ca și alți indivizi cu aceleași abilități.

În cartea sa, "Teoria justiției" (1971), abordează justiția socială și enunță conceptul de "Justiție ca echitate". Acesta constă în două principii. Primul afirmă că "Fiecare persoană are aceeași pretenție, de neînlăturat, la o schemă pe deplin adecvată de libertăți de bază egale, schemă care este compatibilă cu aceeași schemă de libertăți pentru toți". Cel de-al doilea principiu prevede că "inegalitățile sociale și economice trebuie să îndeplinească două condiții: în primul rând, trebuie să fie legate de funcții și poziții deschise tuturor în condiții de egalitate echitabilă de șanse și, în al doilea rând, trebuie să beneficieze membri mai puțin avantajați ai societății (principiul diferenței)".

Al doilea principiu se referă în special la egalitate. Inegalitățile în orice societate sunt inevitabile, deoarece apar ca urmare a trăsăturilor moștenite, a clasei sociale, a motivației, a impulsului și a norocului. Rawls argumentează că o societate justă ar reduce inegalitățile în domeniile în care există posibilități de acțiune. Locurile de muncă ar trebui să fie accesibile tuturor prin eliminarea discriminării și prin asigurarea accesului tuturor la educație. El susține că fiecare individ ar trebui să aibă o șansă echitabilă de a obține o astfel de poziție atunci când șansele sale de reușită sunt date de abilități și de efortul depus și nu de clasa sau mediul social.

Pe lângă contribuția semnificativă a "Teoriei dreptății" lui Rawls în domeniul egalității de șanse, există și alți filosofi politici, și economiști care extind munca lui Rawls. De exemplu, Sen (1980) prezintă o abordare bazată pe îmbunătățirea capacităților, subliniind faptul că nu este suficient să ne concentrăm doar pe resursele materiale și că este important să îmbunătățim capacitățile oamenilor. El explică faptul că obiectivul egalității de șanse este îndeplinit doar atunci când indivizii au capacitatea de a-și urmări obiectivele de viață și de a duce o viață demnă. Nussbaum (1987) completează abordarea capacităților lui Sen și specifică capacitățile care sunt necesare pentru ca indivizii să ducă o viață demnă/împlinită. Ea evidențiază educația, accesul la servicii medicale și participarea politică ca fiind esențiale pentru asigurarea egalității de șanse. Dworkin (1981) a adus în față ideea de "egalitate a resurselor" și a indivizilor. Acesta afirmă că indivizilor ar trebui să li se ofere acces la resurse pentru a-și crea o viață în conformitate cu propriile preferințe și valori. Astfel, forma de egalitate propusă de el include autonomia individuală.

"Teoria justiției" a fost, de asemenea, criticată, mai ales în ceea ce privește "principiul diferenței". Spre deosebire de Rawls (1971), care, într-o anumită măsură, a apărut ideea de redistribuire a bogăției și a resurselor de la membrii mai avantajați ai societății către cei mai puțin avantajați, Nozick (1974) se opune redistribuirii forțate a bogăției, pe care o consideră o formă de coerciție și o încălcare a drepturilor individuale.

În general, autorii menționați mai sus au abordat problema justiției în societate, dar au ajuns la concluzii diferite, în special atunci când vine vorba de redistribuire. Au fost prezentate exemple din ambele părți ale spectrului: Rawls, Sen și Nussbaum, pe de o parte, și Nozick (1974), pe de altă parte. Ideile lor continuă să fie discutate și dezbătute atât în filosofia politică, cât și în discursul public. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că Rawls s-a dovedit a fi foarte influent, deoarece majoritatea țărilor din lumea dezvoltată abordează problema justiției și a egalității de șanse în societate prin aplicarea cel puțin a unei forme de politici de redistribuire (Kuypers et al., 2021).

1.2. Contribuții notabile

De când Roemer a adus o contribuție importantă la metodologia care permite cuantificarea nivelului de inegalitate explicat de circumstanțe, care este considerat "nedrept", au existat

contribuții majore la dovezile privind inegalitatea de șanse. Completările și progresele menționate mai jos au consolidat instrumentele analitice și relevanța politică a cercetării privind EoP, făcând-o esențială în discursul privind inegalitatea și justiția socială.

Björklund et al. (2012) utilizează, de asemenea, abordarea parametrică, care presupune împărțirea eșantionului în mai multe tipuri pe baza circumstanțelor comune. Studiul, care a utilizat un eșantion semnificativ din Suedia, a investigat impactul inegalității de șanse asupra veniturilor. Aceștia au adăugat IQ și indicele de masă corporală (IMC) la lista de circumstanțe și au împărțit eșantionul în 1152 de tipuri. Rezultatele arată că cel mai puternic predictor al venitului este IQ-ul, dar mediul parental rămâne important. Cu toate acestea, rezultatele indică faptul că 90% din inegalitatea veniturilor în Suedia este determinată de efort. Aceste rezultate se bazează pe cercetări anterioare (Björklund și Jäntti (1997), care concluzionează că mediul parental are un efect mai slab asupra veniturilor copiilor în țările din Europa de Nord în comparație cu Marea Britanie și SUA.

Pe de altă parte, Checchi și Peragine (2010) au aplicat o abordare neparametrică pentru estimarea inegalității de șanse în ceea ce privește veniturile. Această metodă presupune eliminarea mai întâi a inegalităților în interiorul tipurilor prin estimarea valorilor medii (ex-ante) și apoi măsurarea inegalității între tipuri la aceeași percentilă în distribuția veniturilor. Circumstanțele incluse în studiu sunt educația părinților, regiunea de naștere și sexul, iar rezultatele indică faptul că cel mai ridicat nivel de inegalitate se înregistrează în cazul femeilor din sudul Italiei.

Alternativ, Bourguignon et al. (2007) și Ferreira & Gignoux (2011) fac o distincție între efort și circumstanțe prin estimarea unui model liniar al venitului ca funcție de circumstanțe și eforturi. Această metodă de estimare implică împărțirea inegalității veniturilor totale în circumstanțe și un termen rezidual. Rezultatele indică inegalitatea totală explicată de circumstanțe, dar și contribuția specifică a fiecărei circumstanțe. Studiul realizat de Bourguignon et al. (2007) aplică această metodă pe un eșantion din Brazilia și constată că cele cinci circumstanțe incluse în modelul lor (nivelul de educație al tatălui și al mamei, ocupația tatălui, rasa și regiunea de naștere) explică 25 % din inegalitatea totală a veniturilor. Interesant este faptul că această constatare sugerează că mediul parental este cel mai puternic predictor al veniturilor.

1.3. Principalele lacune

O contribuție semnificativă a literaturii de specialitate este estimarea gradului de efort al unui subgrup specific în cadrul unui tip sau chiar al unui anumit individ dintr-un eșantion prin aplicarea unei abordări ex-post non-parametrice. Acest lucru aduce în discuție problema responsabilității pentru realizări. Astfel, s-ar putea ca studiile produse de cercetătorii EoP să poată fi folosite ca o explicație pentru realizările slabe ale celor care depun puțin efort.

Există o listă extinsă de circumstanțe, inclusiv mediul socio-economic, relația copil-părinte, comportamentul legat de sănătate și abilitățile care influențează rezultatele (Hufe et al., 2017). Cu toate acestea, disponibilitatea datelor rămâne o provocare. În plus, aplicarea măsurii non-parametrice ex-post, care estimează efortul, necesită un număr extrem de mare de observații, astfel încât rămâne greu de aplicat, mai ales dacă lista de circumstanțe din model este lungă (Brunori, 2016). Astfel, principala limitare a domeniului este că, măsurarea nivelului real al inegalității nu este cu adevărat fezabilă. În cel mai bun caz, se poate concluda că există o estimare bazată pe circumstanțele. Chiar dacă rezultatele nu pot fi interpretate ca fiind nivelul real al inegalității nedrepte, acestea reprezintă o limită inferioară a inegalității nedrepte într-un eșantion dat, astfel încât interpretarea rezultatelor are valoare pentru implicațiile politice. Deoarece, deși nu poate oferi o măsură exactă a inegalității, se poate concluziona în mod robust că inegalitatea măsurată prin lista dată de circumstanțe este cel puțin ceea ce indică analiza. Prin urmare, în pofida limitărilor menționate mai sus, valoarea studiilor din literatura de specialitate privind egalitatea de șanse este validă.

1.4. Lacunele adresate în disertație

O altă provocare constă în ignorarea grupurilor de persoane care sunt dezavantajate în țările cu niveluri relativ scăzute de inegalitate, estimate pe baza datelor disponibile. De exemplu, în Europa, populația romă este dezavantajată în comparație cu populația generală, dar există limitări majore în ceea ce privește disponibilitatea datelor (FRA,2022). Acest studiu își propune să contribuie la remedierea acestei deficiențe prin investigarea modelelor de transmitere a avantajelor și dezavantajelor într-un eșantion de comunități romă din Macedonia de Nord și Serbia. Aceste tipare ar putea fi diferite pentru membrii acestei comunități, deoarece aceștia se confruntă cu discriminarea în diferite domenii ale vieții, educație, ocuparea forței de muncă și locuințe (FRA,2022). Analiza presupune estimarea efectului causal al educației părinților asupra rezultatelor comune ale vieții, educația, ocuparea forței de muncă și venitul.

În plus, există o listă extinsă de rezultate acoperite în literatura de specialitate privind egalitatea de șanse. Cu toate acestea, accentul rămâne pus pe modul în care circumstanțele independente de voința cuiva, care vă dezavantajează, cum ar fi nivelul scăzut de educație al părinților, au un impact negativ asupra rezultatelor ulterioare în viață. Această disertație contribuie la umplerea acestei lacune analizând dacă aceleași tipare de transmitere a avantajelor și dezavantajelor prin intermediul educației părinților sunt valabile pentru rezultatele antreprenoriale, într-un eșantion care este dezavantajat, cum ar fi comunitățile de romi din Macedonia de Nord și Serbia. Analiza presupune estimarea efectului educației părinților asupra rezultatelor antreprenoriale, făcând distincția între a deveni antreprenor și succesul în antreprenariat.

O alta lacuna în ceea ce privește realizările constă în estimările privind inegalitatea de șanse pentru învățământul terțiar (Palmisano et al., 2020). Există studii care măsoară inegalitatea de șanse în termeni de acces ((Brunori et al., 2012). Există dovezi cu privire la inegalitatea de șanse în învățământul terțiar în ceea ce privește rezultatele pe termen lung, cum ar fi notele de absolvire și veniturile (Peragine și Serlenga, 2008). Cu toate acestea, dovezile privind inegalitatea de șanse în ceea ce privește rezultatele educaționale intermediare în învățământul terțiar sunt insuficient cercetate. Această disertație abordează această lacună prin analiza efectului mediului socio-economic asupra rezultatelor educaționale intermediare pentru un eșantion de studenți la o universitate din Țările de Jos.

În cele din urmă, contribuțiile teoretice ale EoP evidențiază modul în care, pe lângă abilități și efort, norocul joacă, de asemenea, un rol în realizările indivizilor. În conformitate cu argumentele lui Roemer, posedarea anumitor abilități este, de asemenea, o formă de noroc. Literatura despre egalitatea de șanse aduce contribuții importante la măsurarea rezultatelor nedrepte, dar dovezile privind impactul circumstanțelor asupra percepției indivizilor cu privire la rezultatele lor sunt insuficient cercetate. Există studii care indică modul în care persoanele cu performanțe ridicate își atribuie succesul factorilor interni, iar cele cu performanțe scăzute își atribuie rezultatele factorilor externi (Mezulis et al., 2004; Synder et al., 1976; Wen, 2018). Cu toate acestea, dovezile privind modul în care mediul socio-economic influențează modul în care indivizii își atribuie realizările în mod specific efortului propriu sunt insuficient cercetate. Această disertație contribuie la literatura privind egalitatea de șanse prin analiza privind percepția indivizilor cu privire la rezultatele și eforturile lor, bazându-se pe teoria atribuirii din domeniul psihologiei. Analiza presupune estimarea efectului moderator al mediului socio-economic asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort.

Capitolul 2. Există o parte bună a inegalității de șanse? Dovezi din comunitățile de romi din Macedonia de Nord și Serbia

“Ceea ce nu mă distruge mă face mai puternic”
Din școala de război a vieții - Friedrich Nietzsche (1888)

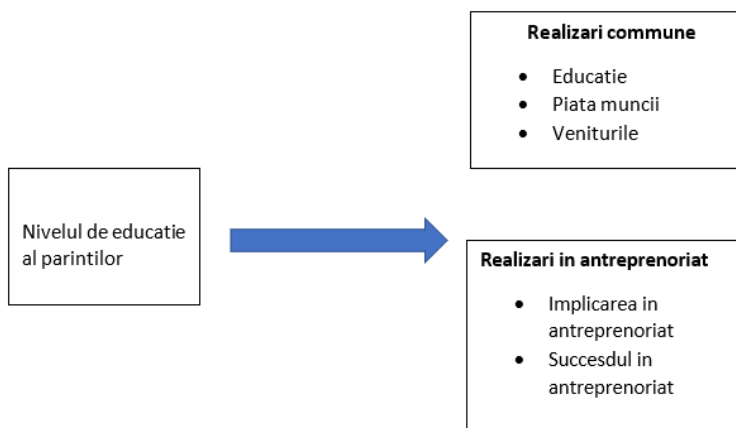
2.1. Introducere

Dezavantajul socio-economic în copilăria timpurie duce la rezultate mai slabe în domeniul educației, deoarece sărăcia în copilărie conduce la oportunități educaționale inegale. Acest lucru duce la ratarea învățării la școală, la un nivel mai scăzut de educație pe termen lung și are consecințe asupra rezultatelor pe piața muncii și asupra veniturilor (Durlauf, 1996). În literatura

de specialitate, acest lucru este denumit decalajul în educație și poate fi observat încă din școala primară. Decalajul în educație menține sau exacerbează inegalitățile din societate. În plus, există dovezi care indică un efect negativ al mediului socio-economic defavorizat asupra sănătății și chiar asupra speranței de viață (Bricard et al., 2020).

După cum s-a subliniat mai sus, impactul negativ al unui mediu socio-economic defavorizat asupra individului și societății este consolidat în literatura. Cu toate acestea, literatura de specialitate care evidențiază avantajele unui mediu economic defavorizat este foarte puțin vizibilă. Există afirmații conform cărora proveniența dintr-un mediu defavorizat poate contribui la dezvoltarea anumitor trăsături, cum ar fi rezistența (Masten, 2001). Acest lucru poate fi un avantaj atunci când se urmăresc obiective precum antreprenoriatul. Mai mult, există dovezi care indică modul în care confruntarea cu dificultăți în timpul copilăriei încurajează oamenii să înceapă o afacere (Drennan et al, 2005). Mai mult, un studiu care a comparat antreprenorii cu managerii a constatat diferențe semnificative în ceea ce privește mediul familial. Antreprenorii care au o relație mai slabă cu tații lor sunt mai predispuși să își asume riscuri, să dea dovadă de mai multă independență, să ia mai multe inițiative și să se identifice într-o mai mare măsură cu munca lor (Malach-Pines et al., 2002).

Acest studiu extinde literatura de specialitate existentă privind egalitatea de șanse în două moduri. În primul rând, se investighează impactul contextului socio-economic asupra realizărilor comune ale vieții, cum ar fi educația, ocuparea forței de muncă și venitul pe un eșantion de romi. În al doilea rând, impactul circumstanțelor nefavorabile este explorat prin analizarea efectului contextului socio-economic asupra realizărilor antreprenoriale, atât în ceea ce privește demararea unei afaceri, cât și succesul antreprenorial. Este de remarcat faptul că, în literatura de specialitate, indicatorul contextului socio-economic cu cel mai semnificativ impact asupra rezultatelor vieții este educația părinților (Erola et al, 2016). Prin urmare, acest studiu se concentrează pe acest indicator. Eșantionul analizat este format din comunitățile de romi din Macedonia de Nord și Serbia.

Figura 2.1. Model conceptual
Sursa: contribuția autorului

2.2. Dezvoltarea ipotezelor

Efectul educației părinților asupra nivelului de educație

Nivelul de educație este determinat în mare măsură de educația părinților (Erola et al, 2016). Un studiu de meta-revizuire concluzionează că nivelul de educație este cel mai puternic predictor al succesului pe piața muncii. Este mai semnificativ decât abilitățile cognitive, trăsăturile de personalitate și competențele interpersonale (Pellegrino & Hilton, 2013).

Există studii care explică mecanismul care stă la baza efectului educației părinților asupra nivelului de educație. Unul dintre factorii care determină impactul educației parentale este faptul că, în contexte inegale, părinții cu studii superioare vor avea locuri de muncă mai bine plătite și vor locui în cartiere cu școli de calitate superioară, în timp ce părinții cu un nivel de educație mai scăzut vor locui în cartiere mai sărace, cu școli de calitate inferioară (Durlauf, 1996). În plus, există constatări care indică modul în care părinții cu un nivel de educație ridicat petrec mai mult timp cu copiii lor și acest lucru ar putea contribui, de asemenea, la diferența suplimentară în ceea ce privește rezultatele școlare ale copiilor cu părinți cu un nivel de educație scăzut în comparație cu colegii lor cu părinți cu un nivel de educație ridicat. Un studiu realizat în 14 țări arată că părinții cu studii universitare petrec mai multe ore pe săptămână cu copiii lor, în comparație cu cei care au doar o diplomă de liceu sau o diplomă inferioară. În mod remarcabil, acest efect este valabil atât pentru tații și mamele care lucrează, cât și pentru cele care nu lucrează. Este notabil că părinții cu un nivel de educație ridicat petrec mai puține ore pentru treburile casnice și activitățile de petrecere a timpului liber. Nu este clar de ce părinții mai educați petrec mai mult timp cu copiii lor, dar acest lucru are implicații semnificative pentru transmiterea intergenerațională a capitalului uman (Guryan et al., 2008).

În plus, un alt factor care influențează rezultatele educaționale și care este deosebit de relevant pentru eșantionul analizat este segregarea în școli. Un studiu longitudinal din SUA a arătat că nivelul socio-economic mediu al elevilor din școală are un impact asupra progresului lor, similar cu propriul mediu socio-economic. Potrivit celui mai recent raport al FRA (2022), romii se confruntă cu discriminarea și este mai probabil să frecventeze școli segregate.

Având în vedere dovezile analizate, este de așteptat ca educația părinților să aibă un impact pozitiv asupra rezultatelor școlare în eșantionul de romi. În plus, există estimări ridicate ale inegalității de șanse în regiunea din care provine eșantionul. În plus, datele recente ale FRA aruncă o lumină asupra rezultatelor educaționale slabe ale populației romie din Macedonia de Nord și Serbia. De aici rezultă următoarea ipoteză:

H1: Educația părinților are un efect pozitiv asupra nivelului de educație atins.

Efectul educației părinților asupra poziției pe piața muncii

Unul dintre principalii factori determinanți ai inegalității veniturilor consta în diferențele salariale. În general, în contextul unor piețe liberalizate ale muncii, remunerarea pentru o anumită calificare depinde de cerere și ofertă (Topel, 1997). Nivelul de educație este principalul factor determinant al disparității salariilor, deoarece face posibilă dobândirea competențelor necesare pentru a îndeplini un loc de muncă și, de asemenea, semnaleză nivelul de productivitate pentru un individ (Spence, 1997). Mai mult, nivelul de educație este cel mai puternic predictor al succesului pe piața muncii. Este mai semnificativ decât abilitățile cognitive, trăsăturile de personalitate și competențele interpersonale. Indivizii cu un nivel de educație mai ridicat sunt mai capabili să ducă la bun sfârșit o sarcină atribuită, dobândesc mai multe cunoștințe în urma formării și sunt mai eficienți în alocarea resurselor de muncă (Pellegrino & Hilton, 2013).

Rezultatele unui studiu cuprinzător realizat în SUA privind efectul mediului socio-economic asupra rezultatelor profesionale indică faptul că, atunci când se iau în considerare diferite elemente ale mediului socio-economic, educația părinților prezice ocupația în cea mai mare măsură, iar venitul în cea mai mică măsură. În plus, venitul părinților nu are niciun efect independent în afară de educația părinților (Erola et al., 2016). În mod notabil, contextul acestor rezultate este dat de un eșantion din Finlanda, o țară cu un nivel scăzut de inegalitate a șanselor pentru standardele OCDE. Impactul venitului parental ar putea fi mai semnificativ în contexte mai inegale. De exemplu, un studiu realizat pe un eșantion din SUA constată un efect semnificativ al unui credit fiscal mai mare pentru venitul câștigat atât asupra rezultatelor educaționale, cât și asupra probabilității de a fi angajat (Bastian și Michelore, 2018).

Mecanismul prin care educația părinților influențează rezultatele muncii este evidențiat în literatura de specialitate. Dovezile din domeniul psihologiei evidențiază faptul că mediul socio-economic are un impact indirect asupra rezultatelor educaționale ale copiilor prin intermediul credințelor și așteptărilor părinților (Davis-Kean, 2005). În plus, pe lângă nivelul de educație al părinților, există factori care pot avea un efect mai indirect și care influențează astfel opțiunile de angajare, cum ar fi capitalul social dat de cartierul în care te-ai născut (Ioannides & Loury, 2004).

Având în vedere dovezile analizate, este de așteptat ca educația părinților să aibă un impact pozitiv asupra rezultatelor ocupării forței de muncă în eșantionul de romi. Această concluzie se bazează pe consensul din literatura de specialitate, inclusiv pe faptul că efectul este mai puternic în contexte mai inegale. Prin urmare, următoarea ipoteză:

H2: Educația părinților are un efect pozitiv asupra poziției de piața muncii.

Efectul educației părinților asupra veniturilor

Până în prezent, s-a stabilit că mediul socio-economic are un impact atât asupra nivelului de educație, cât și asupra rezultatelor profesionale. Acest efect este valabil și pentru rezultatele privind veniturile. După cum s-a menționat deja, există un mecanism care explică modul în care se manifestă efectul contextului socio-economic asupra rezultatelor privind veniturile. Familiile care provin dintr-un mediu socio-economic favorizat tind să se grupeze în cartiere "mai bune". Acestea au școli cu o calitate mai bună a educației, iar copiii lor vor obține rezultate educaționale mai bune, ceea ce va duce la locuri de muncă mai bine plătite. Pe de altă parte, familiile sărace tind să locuiască în cartiere cu o calitate mai slabă a educației, iar copiii lor vor avea rezultate educaționale mai slabe și locuri de muncă mai prost plătite la vârsta adultă (Durlauf, 1996).

Acest efect de grupare are o influență proprie, deoarece există dovezi cu privire la modul în care mediul socio-economic mediu al elevilor dintr-o școală are un efect pozitiv semnificativ asupra rezultatelor educaționale ale unei persoane, independent de propriul mediu socio-economic. Astfel, părinții care transmit statutul economic și inegalitatea veniturilor devine persistentă. Acest efect de grupare împiedică mobilitatea economică și exacerbează inegalitatea (Caldas & Bankston, 1997). Este de așteptat ca acest model să fie mai răspândit în contexte mai inegale.

Studiile empirice confirmă modelul menționat mai sus. Un studiu transnațional privind țările dezvoltate constată o corelație puternică între disparitatea veniturilor și inegalitatea de șanse. În plus, aplicând o măsurătoare neparametrică, studiul constată că mediul socio-economic este principalul factor determinant al inegalității de rezultate. Italia și SUA se disting ca fiind cele mai inegale societăți, atât în ceea ce privește inegalitatea rezultatelor, cât și a oportunităților, în timp ce țările scandinave sunt cele mai egale (Lefranc et al., 2008).

Există, de asemenea, cercetări care au stabilit un efect causal al educației părinților asupra veniturilor. Un studiu efectuat pe un eșantion din Finlanda a concluzionat că, menținând toate celelalte condiții egale, educația părinților prezice venitul copiilor, dar într-o măsură mai mică decât impactul asupra educației și ocupației (Erola et al., 2016).

Având în vedere dovezile analizate, este de așteptat ca educația părinților să aibă un impact pozitiv asupra rezultatelor privind veniturile în eșantionul de romi. Această concluzie se bazează pe consensul din literatura de specialitate, inclusiv pe faptul că efectul este mai puternic în contexte mai inegale. În plus, există estimări ridicate ale inegalității de șanse în materie de venituri în regiunea din care provine eșantionul. De aici rezultă următoarea ipoteză:

H3: Educația părinților are un efect pozitiv asupra veniturilor.

Impactul contextului socio-economic asupra spiritului antreprenorial

Există dovezi care evidențiază faptul că persoanele cu un mediu socio-economic mai dezavantajat întâmpină mai multe obstacole în antreprenariat, deoarece au mai puțin acces la resurse precum educația, capitalul financiar pentru a începe o afacere, dar și rețele mai limitate și mai puține oportunități de mentorat (Dodd & Keles, 2005).

Un alt studiu a constatat diferențe semnificative în ceea ce privește mediul familial între manageri și antreprenori. Constatările indică faptul că antreprenorii aveau o relație mai proastă cu tații lor. De asemenea, aceștia erau mai dispuși să își asume riscuri, să aibă inițiativă, dădeau dovadă de mai multă independență și se identificau într-o mai mare măsură cu munca lor (Malach-Pines et al., 2002).

Secțiunea anterioară a stabilit că educația părinților are un efect pozitiv asupra ratelor de ocupare a forței de muncă. Există, de asemenea, dovezi care arată cum antreprenoriatul este o alternativă la șomaj (Van der Zwan et al., 2016). Prin extrapolare, se poate presupune că, în contextul unei inegalități ridicate și al unor rate scăzute ale șomajului, persoanele cu părinți cu un nivel de educație ridicat, au mai multe șanse de a avea o poziție mai bună pe piața muncii și ar putea fi mai reticente în a-și asuma riscul antreprenoriatului. Astfel, impactul educației părinților asupra devenirii unui antreprenor poate fi explicat prin nivelul de educație. După cum s-a menționat deja, indivizii cu părinți care au un nivel scăzut de educație, sunt mai susceptibili de a avea un nivel scăzut de educație. În special în contexte foarte inegale, aceștia ar putea fi împinși din necesitate spre antreprenariat. Având în vedere constatările menționate mai sus, este demn de remarcat faptul că eșantionul de antreprenori romi ar putea fi motivat, de asemenea, de necesitate, având în vedere dezavantajul larg răspândit cu care se confruntă comunitatea (FRA, 2022). Prin urmare, este de așteptat ca educația părinților să aibă un efect negativ asupra devenirii antreprenorilor. Se formulează următoarea ipoteză:

H4: Impactul educației părinților asupra angajării în antreprenariat este negativ.

Pe de altă parte, dovezile empirice arată că, în rândul persoanelor care se angajează în antreprenariat, nivelul de educație este asociat pozitiv cu performanța antreprenorială (Unger et al., 2011). Este de așteptat ca educația părinților să aibă un efect pozitiv având în vedere corelația dintre nivelul de educație și succesul în afaceri, și corelația dintre mediul parental și nivelul de educație. Un alt mecanism care ar putea explica impactul educației părinților asupra succesului antreprenorial este acela că părinții cu un nivel de educație mai ridicat ar avea venituri mai mari și mai multe resurse disponibile pentru a-și sprijini copiii cu investiții în activitatea lor antreprenorială. Prin urmare, este de așteptat ca educația părinților să aibă un efect pozitiv asupra succesului antreprenorial. Se formulează următoarea ipoteză:

H5: Impactul educației părinților asupra succesului antreprenorial este pozitiv.

2.3. Metodologie

2.3.1. Eșantion

Acest studiu utilizează date secundare, colectate în 2022 de REDI pentru a studia impactul Covid asupra antreprenorilor din comunitățile de romi din Macedonia de Nord și Serbia. Datele au fost colectate cu ajutorul unui sondaj cu 49 de itemi, într-o perioadă de șase săptămâni în februarie și martie 2022, 1451 de respondenți au fost contactați în ambele țări. Pentru estimarea ipotezei numărul 5, privind efectul educației părinților asupra succesului antreprenorial, este inclus doar subeșantionul de antreprenori - un total de 276 de observații.

2.3.3. Variabile

Variabile dependente

În acest studiu, există cinci variabile dependente, grupate după cum urmează. În primul rând, există rezultate comune ale vieții, educația, ocuparea forței de muncă și venitul. Există, de asemenea, rezultate antreprenoriale, inclusiv devenirea unui antreprenor și succesul antreprenorial.

Prima variabilă dependentă este nivelul de educație. Măsura aplicată este cel mai înalt nivel de educație atins. Aceasta are șapte categorii, de la nicio școală la studii superioare. Prin urmare, este o variabilă ordinală, de la 1-7.

Cea de-a doua variabilă dependentă este rata de ocupare a forței de muncă, o variabilă binară, unde 1 = a fi angajat și 0 = a fi șomer (Benes & Walsh, 2018). Cea de-a treia variabilă dependentă (de rezultat) este venitul. Pornind de la Yu (2019), acesta este măsurat printr-o scală Likert de la 1-5 (mult sub salariul minim-mult peste salariul minim). Prin urmare, venitul este o variabilă ordinală, de la 1-5.

Cea de-a patra variabilă dependentă este calitatea de antreprenor. Este o variabilă binară, în care 1 = a fi antreprenor și a nu fi antreprenor = 0 (Arenius & Minniti, 2005). A cincea variabilă dependentă este aceea de a fi un antreprenor de succes. Există diferite măsuri ale succesului antreprenorial în literatura de specialitate (Brockner et al., 2004; Fisher et al., 2014). Urmând Caliendo și Kritikos (2008), succesul antreprenorial este măsurat prin numărul total de angajați.

Variabile independente

Educația părinților este variabila independentă, iar aceasta este calculată ca medie a nivelului de educație al ambilor părinți. Aceeași măsură descrisă pentru nivelul de educație, după Holmund et al., 2011, se aplică atât pentru educația maternă, cât și pentru cea paternă.

Variabile de control

Pentru realizările comune (educație, poziția pe piața muncii și venituri), în urma raportului ERBD (2016) privind inegalitatea de șanse, care indică vârsta, genul și zona ca fiind circumstanțe semnificative, acestea sunt adăugate ca variabile de control. Se remarcă faptul că vârsta este o variabilă discretă. Genul este o variabilă binară, unde femeie=1 și bărbat=0. În mod similar, zona este, de asemenea, o variabilă binară, unde zonă urbană=1 și zonă rurală=0. În plus, urmând Erola et al., (2016) pentru rezultatele privind poziția pe piața muncii, veniturile, nivelul de educație este inclus.

2.3.4. Analiza

Analiza preliminară

Analiza preliminară a inclus teste de normalitate, heteroskedasticitate și multicolinearitate înainte de specificarea modelului. Pe baza testului Shapiro-Wilk și a inspecției vizuale a variabilelor, se concluzionează că ipoteza normalității nu este valabilă. În plus, testul Breusch Pagan indică prezența heteroskedasticității. În cele din urmă, testarea modelelor preconizate pentru multicolinearitate indică faptul că aceasta nu reprezintă o problemă și că atât educația mamei, cât și educația tatălui pot fi incluse în același model, deși acestea sunt corelate.

Mai jos este prezentat un tabel de sinteză pentru fiecare ipoteză și model, cu referințe bibliografice pentru măsurile variabilelor dependente.

Ipoteze	Variabila dependentă	Literatura de specialitate pe care se bazează sau din care derivă măsura	Model de estimare
Educația părinților are un impact pozitiv asupra rezultatelor școlare	Nivelul de educație-Ordinal (1-7)	Holmund et al. (2011)	Logit ordonat, robust
Educația părinților are un impact pozitiv asupra ocupării forței de muncă	Ocuparea forței de muncă- binar (0-1)	Benes& Walsh (2018)	Logit, robust
Educația părinților are un impact pozitiv asupra venitului	Venit-ordinal (scala Likert 1-5)	Forster et al. (2013) Yu (2019)	Logit ordonat, robust
Educația părinților are un impact negativ asupra faptului de a deveni antreprenor	Antreprenor- binar (0-1)	Arenius & Minniti (2005)	Logit, robust
Educația părinților are un impact pozitiv asupra succesului antreprenorial	Succesul antreprenorial - numărul de angajați- discret (1-35). Variabila este transformată logaritmic.	Caliendo and Kritikos (2008)	OLS, robust

2.4. Rezultate

2.4.1. Statistici descriptive

Vârsta medie a persoanelor din eșantion este de 35,5 ani și doar 38% sunt femei, restul fiind bărbați. Cei mai mulți dintre ei (82,7%) locuiesc în zonele urbane. Nivelul mediu de educație este de 2,5, variind între 1-7. Acest lucru indică faptul că majoritatea respondenților nu au absolvit învățământul secundar. În medie, 24% dintre indivizii din eșantion sunt antreprenori și 38% declară că sunt angajați. Succesul antreprenorial, măsurat prin numărul de angajați, are o valoare medie de 13,6 cu o deviație standard de 8,06 și variază între 1-35.

În ceea ce privește veniturile, pe o scară de la 1-5, media este de 2,3. Este echivalent cu undeva sub salariul minim și egală cu salariul minim. Este de remarcă faptul că scara de măsurare a nivelului de educație variază de la 1 = fără școală, la 7 = școală absolvită, dar nu există observații pentru educația maternă cu valori de 7. Mai mult, media pentru educația maternă este mai mică, 1,77, în comparație cu educația paternă, cu o medie de 1,93.

Tabelul 2.1. Statistici descriptive. Eșantion complet

Variable	Obs	Medie	Std. Dev.	Min	Max
Age	1408	35.548	11.464	16	65
Area	1381	.829	.377	0	1
EducLevel	1393	2.498	.998	1	7
Entrepreneur	1404	.242	.429	0	1
Ensucces	303	13.673	8.06	1	35
Employed	1408	.379	.485	0	1
Gender	1404	.386	.487	0	1
Income	1222	2.283	1.211	1	5
FatherEduc	1167	1.928	.825	1	7
MotherEduc	1177	1.767	.723	1	5
Parental Education	1143	1.849	.686	1	4

Sursa: calculele autorului în Stata

2.4.2. Matrice de corelații

Există o corelație negativă între vârstă și nivelul de educație, educația maternă și cea paternă. Acest lucru indică o creștere a nivelului de educație în comunitate de-a lungul timpului. Există o corelație pozitivă între educația paternă și maternă cu nivelul de educație, ceea ce indică faptul că ar putea exista un efect pozitiv al educației părinților asupra nivelului de educație. În

plus, există o corelație pozitivă semnificativă între nivelul de educație și faptul de a fi angajat. În plus, există o corelație pozitivă între educația maternă și cea paternă, ceea ce indică o cuplarea asortativă bazată pe nivelul de educație. Nu este surprinzător faptul că "țara" are o corelație slabă cu nivelul de educație și ocuparea forței de muncă, subliniind din nou că respondenții din Macedonia de Nord au niveluri de educație ușor mai scăzute și o rată mult mai mare a șomajului.

O matrice de corelație separată a fost estimată pentru subeșantionul de antreprenori. Rezultatele sunt similare. Este de remarcat faptul că există o corelație pozitivă slabă între a fi antreprenor și educația maternă și paternă. În plus, succesul antreprenorial are o corelație slabă cu nivelul de educație și venit și cu educația maternă. Aceasta este o indicație că persoanele cu un nivel de educație mai ridicat au șanse să devină antreprenori.

Tabelul 2.2. Matricea de corelații-Eșantion complet

Variabile	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1) Age	1.000									
(2) Area	0.015	1.000								
(3) EducLevel	-0.114***	-0.111***	1.000							
(4) Employed	0.017	-0.171***	0.362***	1.000						
(5) Gender	-0.047*	-0.082***	-0.075***	-0.016	1.000					
(6) Income	0.143***	-0.089***	0.383***	0.457***	-0.130***	1.000				
(7) FatherEduc	-0.076***	-0.049*	0.497***	0.324***	-0.047*	0.363***	1.000			
(8) MotherEduc	-0.114***	-0.056*	0.524***	0.366***	-0.072**	0.382***	0.573***	1.000		
(9) parental_educat	-0.102***	-0.062**	0.565***	0.383***	-0.065**	0.419***	0.902***	0.871***	1.000	
(10) country	-0.020	0.322***	-0.297***	-0.514***	-0.009	-0.442***	-0.339***	-0.315***	-0.370***	1.000

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Source: author's calculations in Stata

2.4.3. Rezultate principale

Efectul educației părinților asupra educației, poziția pe piața muncii și veniturilor

Tabelul 2.5 de mai jos sintetizează rezultatele pentru cele trei ipoteze din cadrul studiului cu privire la impactul educației părinților asupra rezultatelor comune ale vieții, educația, poziția pe piața muncii și venitul. Analiza de regresie liniară ordonată din modelul 2 indică un efect pozitiv al educației părinților asupra nivelului de educație. Pe baza acestor rezultate, ipoteza 1 se confirmă.

În plus, regresia logit din modelul 4 evidențiază un impact pozitiv semnificativ al educației părinților asupra faptului de a fi angajat, ceea ce indică faptul că ipoteza 2 se confirmă. În plus, rezultatele modelului 6 indică un impact pozitiv semnificativ al educației părinților asupra veniturilor. Prin urmare, ipoteza 3 este, de asemenea, valabilă.

Tabel 2.4. Efectul educației părinților asupra educației, poziției pe piața muncii și a veniturilor

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	EducLevel	EducLevel	Employed	Employed	Income	Income
Age	-0.03** (0.00)	-0.01 (0.01)	0.01+ (0.01)	0.01* (0.01)	0.03** (0.00)	0.04** (0.01)
Area	-0.15 (0.14)	-0.16 (0.18)	-0.05 (0.18)	-0.06 (0.20)	0.46** (0.16)	0.38* (0.17)
Gender	-0.49** (0.11)	-0.06 (0.12)	-0.06 (0.14)	-0.09 (0.16)	-0.32** (0.11)	-0.31** (0.12)
Country	-1.14** (0.10)	-1.04** (0.14)	-2.16** (0.14)	-2.28** (0.18)	-1.62** (0.13)	-1.48** (0.15)
parental_education		1.87** (0.12)		0.60** (0.14)		0.77** (0.11)
EducLevel			0.77** (0.11)	0.43** (0.11)	0.55** (0.06)	0.30** (0.08)
Constant			-1.77** (0.38)	-2.14** (0.42)		
/						
cut1	-3.71** (0.24)	0.24 (0.34)			1.32** (0.29)	2.24** (0.34)
cut2	-1.91** (0.22)	2.58** (0.36)			2.37** (0.29)	3.32** (0.34)
cut3	1.00** (0.22)	6.14** (0.42)			3.82** (0.31)	4.80** (0.35)
cut4	1.71** (0.24)	6.81** (0.43)			5.94** (0.35)	7.01** (0.42)
cut5	2.05** (0.26)	7.22** (0.44)				
cut6	3.63** (0.43)	8.77** (0.56)				
N	1363.00	1117.00	1363.00	1117.00	1195.00	1107.00
Pseudo R2	0.0504	0.1911	0.2652	0.2998	0.1181	0.1379

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Sursa: calculele autorului în Stata

Efectul educației părinților asupra rezultatelor antreprenoriale

Rezultatele din tabelul 2.6, modelul 2 indică faptul că educația părinților are un efect pozitiv asupra lansării în antreprenoriat, ceea ce reprezintă direcția opusă efectului prezis. Prin urmare, ipoteza 4 nu se confirmă. Rezultatele din modelul 4 evidențiază un efect semnificativ al educației părinților asupra succesului antreprenorial, ceea ce indică faptul că ipoteza 5 se confirmă.

Tabelul 2.5. Impactul educației părinților asupra rezultatelor antreprenoriale

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Entrepreneur	Entrepreneur	In_Ensucces	In_Ensucces
Age	0.06** (0.01)	0.06** (0.01)	0.01** (0.00)	0.01** (0.00)
Area	0.58** (0.20)	0.43+ (0.23)	-0.03 (0.12)	-0.07 (0.12)
Gender	-0.54** (0.15)	-0.62** (0.16)	-0.14 (0.09)	-0.09 (0.09)
EducLevel	0.32** (0.07)	0.23** (0.08)	-0.03 (0.05)	-0.05 (0.05)
country	-0.82** (0.15)	-0.49** (0.18)	0.07 (0.08)	0.07 (0.08)
parental_education		0.34* (0.13)		0.20** (0.07)
Constant	-4.22** (0.40)	-4.55** (0.46)	2.14** (0.23)	1.75** (0.24)
N	1362.00	1116.00	296.00	274.00
F			2.25	3.29
Pseudo R2	0.1235	0.1235	R2 0.0410	0.0583

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Sursa: calculele autorului în Stata

2.4.4. Verificări privind robustețea

În scopul confirmării a rezultatelor principale, a fost aplicată o verificare a robusteții în ceea ce privește măsurarea educației părinților. Analiza pentru toate cele cinci ipoteze a fost repetată, făcându-se distincția între educația maternă și cea paternă.

Verificarea robusteții confirmă în continuare majoritatea rezultatelor analizei principale. În plus, constatările conform cărora educația maternă are un impact mai semnificativ atât pentru rezultatele vieții comune, cât și pentru rezultatele antreprenoriale, consolidează concluzia că ambele tipuri de realizări în viață au un model similar de transmitere a avantajelor și dezavantajelor. Această analiză nu confirmă constatările semnificative cu semn opus în ceea ce privește ipoteza 4. O explicație probabilă este aceea că efectul educației părinților asupra implicării în antreprenariat, este influențat într-o măsură mai mare de educația medie a părinților. Mai jos este prezentat un rezumat al rezultatelor.

Ipoteze	Rezultate principale	Verificarea robusteții
<i>H1: Educația părinților are un efect pozitiv asupra nivelului de educație.</i>	Se menține	Se menține atât pentru educația maternă, cât și pentru cea paternă
<i>H2: Educația părinților are un efect pozitiv asupra poziției pe piața muncii.</i>	Se menține	Se menține numai pentru educația maternă
<i>H3: Educația părinților are un efect pozitiv asupra veniturilor.</i>	Se menține	Se menține atât pentru educația mamei, cât și pentru cea a tatălui
<i>H4: Impactul educației părinților asupra implicării în antreprenoriat este negativ.</i>	Nu se menține, efect statistic semnificativ cu semn opus	Nu se confirmă. Efectul nu este semnificativ din punct de vedere statistic nici pentru educația maternă, nici pentru cea paternă
<i>H5: Impactul educației părinților asupra succesului antreprenorial este pozitiv.</i>	Se menține	Se menține pentru educația maternă

2.5. Concluzii

2.5.1. Concluzie

Aceste rezultate, care indică un impact pozitiv semnificativ al educației părinților asupra educației, a poziției pe piața muncii și a veniturilor, sunt în concordanță cu literatura de specialitate anterioară. În plus, diferența dintre educația maternă și cea paternă evidențiază modul în care modelele de transmitere a avantajelor și dezavantajelor pentru populația romă din Macedonia de Nord și Serbia sunt similare cu alte populații din Europa, așa cum au evidențiat cercetările anterioare. Constatările privind efectul educației părinților asupra succesului antreprenorial sunt, de asemenea, în concordanță cu literatura de specialitate anterioară. Există un impact semnificativ al educației părinților asupra succesului antreprenorial, măsurat prin numărul de angajați. Aceste rezultate sunt în concordanță cu literatura de specialitate care indică modul în care un mediu socio-economic mai ridicat poate contribui la succesul unui antreprenor (Anderson & Miller, 2003; Nair & Anu, 2006).

Pe de altă parte, analiza impactului educației părinților asupra implicării în antreprenoriat indică un efect pozitiv semnificativ, dar are semnul opus față de ipoteza emisă. O posibilă explicație pentru acest efect este că, în contextul comunității romă, chiar și persoanele cu o educație parentală mai ridicată și, în consecință, cu un nivel de educație mai ridicat, se confruntă în continuare cu bariere pe piața muncii din cauza discriminării. Mai exact, conform celui mai recent sondaj FRA, 25 % dintre romii din Macedonia de Nord și 37 % din Serbia, raportează că au fost discriminați atunci când au căutat un loc de muncă în ultimele 12 luni (FRA,2022). Prin urmare, indivizii care sunt mai calificați, ceea ce se explică prin nivelul mai ridicat de educație al părinților, ar putea să se orienteze către antreprenoriat și din cauza necesității.

În plus, este de așteptat ca discriminarea să aibă un impact și mai mare asupra persoanelor de etnie romă cu un nivel de educație parentală mai scăzut, dar acestea se pot

confrunța cu bariere mai mari în ceea ce privește resursele, ceea ce le împiedică să intre în antreprenoriat. Cei cu un nivel mai ridicat de educație parentală și, în consecință, cu un nivel mai ridicat de educație sunt mai bine pregătiți pentru a începe o afacere decât persoanele cu un nivel mai scăzut de educație parentală. Prin urmare, este mai probabil ca aceștia să se implice în antreprenoriat.

Aceste constatări contribuie la studiile care leagă atât inițierea, cât și succesul antreprenorial de un mediu socio-economic favorabil. Legând rezultatele acestui studiu cu citatul din introducere care reprezintă premisa acestui studiu, se poate trage concluzia că "ceea ce nu mă distruge, nu mă face mai puternic".

2.5.2. Limitări și studii viitoare

O primă limitare a acestui studiu provine din măsurarea succesului antreprenorial în funcție de numărul de angajați. Aplicarea altor măsuri, cum ar fi perioada de supraviețuire și măsurile de performanță a întreprinderii care includ informații financiare, ar putea fi mai informative pentru succesul antreprenorial decât numărul de angajați.

Rezultatele indică un efect pozitiv atât al educației materne, cât și al educației paterne asupra devenirii și reușitei în antreprenoriat. Ar fi relevant să se includă și alți indicatori de context parental care ar putea să aducă lumină asupra efectului educației părinților asupra succesului antreprenorial. În conformitate cu dovezile actuale, acești indicatori ar putea include ocupația și venitul părinților (Chlosta et al., 2016).

În plus, o direcție de cercetare relevantă pentru viitor ar fi includerea în date și a respondenților non-romi care locuiesc în aceleași zone sau în zone similare. Acest lucru ar permite să se estimeze dacă persoanele de etnie romă au o probabilitate mai mare de a se angaja în antreprenoriat în comparație cu un grup comparabil de non-romi. În plus, în contextul literaturii privind egalitatea de șanse, o altă posibilă direcție de cercetare ar consta în compararea atât a realizărilor comune ale vieții, cât și a celor antreprenoriale cu un grup comparabil de non-romi, inclusiv prin aplicarea unei măsuri a inegalității de șanse care presupune estimarea nivelului de inegalitate "nedreaptă".

Ar fi relevant să se repete studiul și să se urmărească obținerea a două contribuții diferite. În primul rând, compararea rezultatelor cu cele ale unui grup de non-romi ar aduce o perspectivă asupra faptului dacă nivelul de inegalitate a oportunităților diferă de cel al populației generale. Mai mult, repetarea studiului pe un grup dezavantajat, în condițiile în care indicatorii generali de sărăcie din țară sunt minime, ar ajuta la clarificarea faptului dacă există o parte pozitivă a faptului de a avea o situație relativ mai proastă într-un context în care accesul la resurse nu reprezintă o barieră majoră.

Capitolul 3. Efectul moderator al mediului socio-economic asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort

3.1. Introducere

*„Dacă sunt responsabil pentru că am acumulat o parte frumoasă de bunuri
lumești - venituri și bogăție, putere și prestigiu - trebuie să le merit. Succesul este
un semn de virtute. Bunăstarea mea este ceea ce mi se cuvine”*
Michael Sandel, „Tirania Meritului” (2021), p. 56.

Scopul principal al reducerii inegalităților este de a asigura șanse egale pentru indivizi înainte de a intra pe piața muncii. Studiile arată că investițiile în educația preșcolară, primară și secundară ar trebui să fie prioritare, deoarece acestea sunt cele mai avantajoase pentru familiile cu venituri mici (Corak, 2016). În plus, promovarea egalității de șanse și concentrarea în primul rând pe asigurarea accesului egal la educație pare a fi nu numai eficientă, ci și în conformitate cu principiile meritocratice. Meritocrația descrie un sistem social sau politic în care indivizii dintr-o anumită societate sunt recompensați sau li se oferă oportunități pe baza abilităților, talentelor și realizărilor lor (Kim & Choi, 2017).

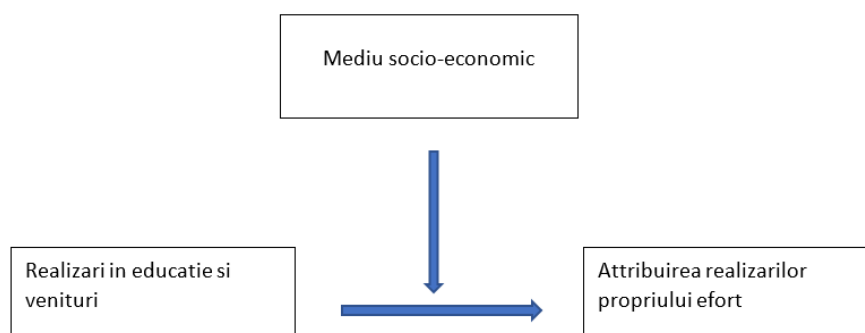
Există critici care susțin că meritocrația în educație este o promisiune neîmplinită și chiar are efecte negative, deoarece este un ideal inaccesibil, deoarece oportunitățile de merit sunt legate de factori nemeritocratici, cum ar fi mediul familial (Mijs, 2016). Mai mult, există studii care indică modul în care copiii cei mai puțin capabili din familii cu venituri ridicate au mai multe șanse de a absolvi o facultate decât copiii cei mai capabili din familii cu venituri mai mici (Papageorge & Thom, 2017). Există, de asemenea, studii care constată o relație pozitivă între reședința în zone cu inegalitate de venituri ridicate și convingerile meritocratice ale persoanelor cu cele mai mici venituri (Morris et al., 2022; Solt et al., 2016).

Criticile meritocrației merg dincolo de eșecul de a se ridica la înălțimea poziției sale privind egalitatea de șanse. Există, de asemenea, preocupări cu privire la efectul perturbator al acesteia asupra coeziunii sociale, deoarece îi face pe "câștigători" să se simtă mai merituoși decât sunt pentru rezultatele pe care le ating. Pe de altă parte, acei "învinși", pe lângă faptul că sunt săraci, se vor simți și vinovați (Lipsey, 2014). În cartea sa, "The Tyranny of Merit", Michael Sandel aduce un argument convingător că meritocrația este în mod inerent dăunătoare. El explică faptul că consecințele sale negative sunt duble: În primul rând, ea poate mai degrabă să întărească inegalitatea decât să o atenueze, deoarece normalizează ideea de recompensă ca explicație

pentru inegalitatea existentă. În al doilea rând, poate crea orgoliu în rândul "câștigătorilor" și poate adăuga un sentiment de umilință pentru "învinșii" din societate (Sandel, 2020).

Dovezile empirice aduc parțial lumină asupra efectului menționat mai sus. Există studii care au investigat legătura dintre atribuirea efortului și realizare. Constatările indică faptul că o atribuire mai mare a efortului este legată de o realizare mai mare (Georgiu, 1999; McClure et al, 2011). Mai mult, persoanele cu performanțe ridicate atribuie succesul lor unor factori interni, iar cele cu performanțe scăzute atribuie rezultatele lor unor factori externi (Mezulis et al.,2004; Synder et al.,1976; Wen,2018). Cu toate acestea, dovezile cu privire la modul în care mediul socio-economic influențează efectul realizării asupra modului în care indivizii își atribuie realizările în mod specific efortului propriu, sunt insuficient cercetate.

Prin urmare, acest studiu extinde în continuare literatura privind egalitatea de șanse prin analiza efectului moderator al mediului socio-economic asupra relației dintre realizării în viață și atribuirea realizărilor la efort (a se vedea modelul conceptual de mai jos).

Figura 3.1. Model conceptual

Sursa: contribuția autorului

3.2. Formarea ipotezelor

3.2.1. Atribuirea realizărilor propriului efort

Există numeroase dovezi empirice care confirmă așteptările intuitive conform cărora atribuirea propriului efort, a capacității și a altor factori interni sunt legate pozitiv de realizări, în timp ce atribuirea rezultatelor norocului sau la altor factori externi are o corelație negativă cu realizările. De exemplu, un studiu efectuat pe un eșantion cipriot grec de 477 de elevi și părinții acestora confirmă faptul că, atunci când copiii atribuie rezultatele la efort, capacitate și alți factori interni, este mai probabil ca aceștia să atingă niveluri mai ridicate de realizare, în timp ce atribuirea rezultatelor la noroc și la alți factori externi este corelată cu rezultate scăzute. Mai mult, atunci când se face distincția între elevii cu performanțe scăzute și cei cu performanțe ridicate,

constatări arată că elevii cu performanțe scăzute au tendința de a considera că rezultatul este explicat de factori externi, cum ar fi norocul, sau de părinți și profesori. Pe de altă parte, persoanele cu performanțe înalte și-au atribuit rezultatele propriului efort și altor factori interni. Există, de asemenea, unele diferențe notabile de gen: de exemplu, fetele sunt mai predispuse să atribuie rezultatele lor la efort. Nu a existat nicio legătură semnificativă din punct de vedere statistic între atribuțiile părinților și cele ale copiilor (Georgiu, 1999).

Un alt studiu, realizat în Noua Zeelandă, pe un eșantion de 5.333 de elevi de liceu cu o origine etnică diversă, confirmă faptul că atribuirea succesului propriului efort este legată de un randament școlar mai ridicat. De asemenea, studiul evidențiază teoria conform căreia atribuirea succesului la noroc și a eșecului către familie și prieteni, prezice un randament mai scăzut. Constatările arată că motivațiile și atribuțiile explică 38% din media generală a notelor în cadrul eșantionului. Pe lângă impactul pozitiv puternic al motivației, atribuirea propriului efort este legată pozitiv de realizări.

Pe de altă parte, efectul realizărilor asupra atribuirii rezultatelor la efort este mai puțin documentat, iar dovezile sunt mai indirecte. Un studiu de meta-revizuire indică dovezi indicând faptul că oamenii tind să atribuie succesul unor factori interni și să atribuie eșecul unor factori externi (Mezulis et al. 2004). Această tendință este, de asemenea cunoscută în literatura de specialitate ca egotism, deoarece scopul este de a se pune pe sine în cea mai bună lumină posibilă (Synder et al., 1976). Cu toate acestea, atunci când vine vorba de atribuirea eșecului, dovezile empirice sunt mai puțin concludente (Miller & Ross, 1975). Un studiu recent realizat în China evidențiază ideea că, contextul modifică efectul atribuirii eșecului și succesului în educație. Constatările indică faptul că, atunci când rezultatele au fost făcute publice, elevii au atribuit eșecul mai mult factorilor externi decât lor înșiși, pentru a-și menține imaginea de sine și stima de sine (Wen, 2018).

Luând în considerare dovezile menționate mai sus atât în ceea ce privește legătura dintre atribuirea efortului și performanța academică, cât și cea a performanței cu privire la atribuirea la factori externi sau interni, se poate concluziona că, cu cât gradul de performanță este mai mare, cu atât mai mare este nivelul de atribuire a performanței la efort. Este demn de remarcat faptul că dovezile analizate se bazează, în cea mai mare parte, pe studii corelaționale, iar observarea efortului este o provocare, astfel încât concluziile trebuie interpretate cu limitarea că atribuirea efortului nu este egală cu efortul efectiv depus. În plus, majoritatea dovezilor analizate se concentrează asupra rezultatelor educaționale, dar rezultatele ulterioare ale vieții, cum ar fi poziția pe piața muncii și veniturile, sunt, de asemenea, indicatori ai rezultatelor. Deși există un impact puternic al rezultatelor educaționale asupra realizărilor profesionale, acestea sunt rezultate diferite, iar succesul profesional este un rezultat care este, de asemenea, mai influențat de noroc și comunitatea înconjurătoare. Ar putea exista diferențe atunci când vine vorba de mărimea

efectului pentru realizările în ceea ce privește educația și reușita în carieră, dar este de așteptat ca direcția efectului să fie aceeași. Prin urmare, se formulează următoarea ipoteză:

H1: Există un impact pozitiv al realizărilor asupra atribuirii acestora propriului efort.

3.2.2. Contextul socio-economic și realizările atribuite propriului efort

Un studiu efectuat pe un eșantion chinez de adolescenți a investigat impactul valorii percepute a efortului și a rezultatelor școlare. În plus, au fost estimate și diferențele pentru familiile defavorizate. Constatările indică faptul că, cu cât valoarea percepută a efortului este mai mare, cu atât mai mare este nivelul de realizare academică, iar acest efect este parțial mediat de așteptările educaționale. Aceste constatări evidențiază modul în care indivizii nu vor depune efort dacă nu cred că acesta va conduce la realizări. Mai mult, dacă se așteaptă la un rezultat pozitiv, este mai probabil ca aceștia să își susțină eforturile pentru a-și atinge obiectivele. Impactul valorii percepute a efortului asupra realizărilor este mai puternic în cazul adolescenților care provin din familii defavorizate (Xie & He, 2019).

Mai mult, există un alt studiu în contextul educației, pe un eșantion din SUA, care indică un efect statistic semnificativ al mediului socio-economic, măsurat prin venitul familiei, educația mamei și a tatălui asupra efortului depus. Cu toate acestea, atunci când sunt incluse rezultatele anterioare și rezultatele obținute, efectul mediului socio-economic se diminuează semnificativ. Există, de asemenea, un efect semnificativ al realizărilor anterioare asupra realizărilor, evidențiind un efect de întărire (Carbonaro, 2005). Aceste constatări, coroborate cu rezultatele lui Xie și He (2019), indică faptul că, în pofida mediului socio-economic al oamenilor, dacă aceștia sunt conștientizați de valoarea efortului și dacă acest lucru duce la realizări, este mai probabil să depună efort.

În ceea ce privește atribuirea realizărilor propriului efort și la mediul socio-economic, există un studiu care a investigat care este percepția publică cu privire la faptul că succesul unei persoane este meritat sau nu, în funcție de mediul familial. Rezultatele indică faptul că oamenii consideră că același nivel de succes este mai puțin meritat de către o persoană cu venituri ridicate în comparație cu o persoană cu venituri mici. Mai mult, rezultatele indică faptul că oamenii sunt mai reticenți în a sprijini persoanele cu un mediu cu venituri ridicate, atunci când se confruntă cu aceleași adversități comune, cum ar fi o recesiune economică și au obținut același nivel de succes ca și persoanele cu venituri reduse (Schnurr, 2022). Aceste constatări par să fie în contradicție cu dovezile privind convingerile meritocratice evidențiate în secțiunea anterioară.

Studiul nu a ținut cont de mediul socio-economic al respondenților, astfel încât nu se pot trage concluzii cu privire la mediul socio-economic și la percepția asupra modului în care ceilalți își merită succesul în raport cu venitul familiei din care provin. Efectul prejudecății de superioritate iluzorie indică faptul că oamenii își atribuie mai multe trăsături dezirabile (Hoorens, 1993). Astfel,

indivizii bogați ar putea considera succesul altora ca fiind mai puțin meritat atunci când au un mediu bogat, dar își văd propriul succes ca fiind bine meritat. Mai mult, dacă ar fi să extrapolăm constatările, succesul ar fi internalizat de indivizii de succes cu un mediu socio-economic scăzut. Dovezile analizate în timpul dezvoltării primei ipoteze indică un efect pozitiv al reușitei asupra atribuirii reușitei la efort. În plus, există studii de sociologie care evidențiază modul în care părinții își transmit valorile copiilor (Kohn et al., 1986; Min et al., 2012). Astfel, presupunând că părinții cu performanțe înalte atribuie realizările lor propriului efort și transmit această convingere copiilor lor, copiii lor cu performanțe înalte vor fi, de asemenea, mai înclinați să atribuie realizările la efort.

În concluzie, pe baza acestor constatări analizate, se așteaptă ca mediul socio-economic să modereze pozitiv relația dintre realizări și atribuirea realizărilor la efort. Prin urmare, se formulează următoarea ipoteză:

H2: Mediul socio-economic are un efect moderator pozitiv asupra relației dintre realizarii și atribuirea acestora propriului efort.

3.3. Metodologie

3.3.1. Eșantion

Această cercetare utilizează date secundare, colectate de REDI pentru a studia impactul Covid asupra comunităților de romi din Macedonia de Nord și Serbia. Datele au fost colectate pe o perioadă de șase săptămâni, în februarie și martie 2022, și au fost contactați 1451 de respondenți în ambele țări. Sondajul conținea 49 de itemi.

3.3.2. Variabile

Dependentă

Variabila dependentă este atribuirea realizărilor în educație și carieră la efort. Aceasta se măsoară pe o scară de la 0-100% (0 înseamnă că realizarea nu poate fi explicată deloc prin efortul propriu și 100 că realizarea se explică exclusiv prin efortul propriu).

Independentă

Există două dimensiuni ale realizării incluse în studiu ca variabile independente. În primul rând, nivelul de educație, măsurat în niveluri, de la “nicio școală” la “studii superioare”, este o variabilă ordinală de la 1-7 (Holmund et al, 2011). În al doilea rând, cea de-a treia variabilă dependentă este realizarea în termeni de venit. Pornind de la Benes& Walsh(2018); Forster et al.,2013; Yu (2019), aceasta este măsurată pe o scală Likert, de la 1-5 (de la mult sub salariul minim la mult peste salariul minim).

Variabila moderatoare

Pentru a estima efectul moderator al contextului socio-economic, educația părinților este utilizată ca proxy pentru contextul socio-economic, după Desai (1998) și Joseph et al., (2018). Educația părinților este calculată ca medie a nivelului de educație al ambilor părinți. În plus, pe baza lui Chevalier et al, (2010), se face distincția între educația maternă și cea paternă. Atât educația maternă, cât și cea paternă sunt o variabilă ordinală, măsurată pe niveluri de la 1-7, de la “nicio școală” la “studii superioare”.

Pentru a estima efectul moderator, au fost create categorii atât pentru nivelurile de realizare, cât și pentru educația mamei, iar pe baza acestora au fost calculați următorii termeni de interacțiune: High-High; High-Low; Low-High; Low-Low.

Variabile de control

În conformitate cu Mezulis et al. (2004), variabilele de control includ vârsta, sexul, zona de reședință. În plus, având în vedere că există două țări în eșantion, țara va fi controlată pentru.

3.3.3. Analiza

3.3.4. Analiză preliminară

Înainte de analiza de estimare, se efectuează teste preliminare pentru detectarea abaterilor de la normalitate, a heteroskedasticității și a multicoliniarității. Testul Breusch Pagan indică prezența heteroskedasticității. În plus, testul Shapiro-Wilk și inspecția vizuală a variabilelor indică faptul că ipoteza normalității nu este valabilă. În cele din urmă, testul de multicoliniaritate indică faptul că toate variabilele independente, care măsoară trei dimensiuni diferite ale realizărilor, pot fi incluse în model.

3.3.5. Efectul principal

Având în Vedere unidimensionalitatea setului de date și caracterul limitat al variabilei dependente, a fost realizată o estimare Tobit. În plus, având în vedere că ipoteza normalității nu este valabilă și nici prezența homoskedasticității, modelul Tobit este mai fiabil decât o estimare liniară.

3.3.6. Estimarea moderației cu efecte de interacțiune bazate pe categorii

Efectul de moderație este estimat prin efectuarea unei regresii Tobit. Pentru această analiză au fost creați patru termeni de interacțiune pe baza unor variabile fictive. Termenii de interacțiune sunt compuși din variabila moderatoare (educația părinților) și ambele dimensiuni ale

realizărilor, educația și venitul. Din cauza preocupărilor legate de multicoliniaritate, a fost estimat un model separat pentru ambele dimensiuni de realizare, educație și venit. Pentru a avea o categorie de referință, un termen de interacțiune este exclus (combinația scăzut-scazut este exclusă).

3.4. Rezultate

3.4.1. Statistici descriptive

Statisticile de mai jos evidențiază o situație socio-economică fragilă a comunităților intervievate. Există un nivel de educație destul de scăzut, două dintre acestea corespunzând educației primare, iar venitul corespunde, de asemenea, unui nivel care se situează sub salariul minim. Este interesant faptul că scorul mediu pentru gradul de efort perceput este de 64%, astfel încât majoritatea respondenților consideră că mai mult de 50% din realizările lor în educație și carieră se explică prin propriul efort. Media pentru atribuirea realizărilor la efort în Macedonia de Nord este de 56%, în timp ce în Serbia este de 74%.

Tabel 3.1. Statistici descriptive - eșantion complet

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Age	1398	36.062	11.639	18	78
Area	1388	.827	.378	0	1
EducLevel	1401	2.502	.995	1	7
Employed	1413	.381	.486	0	1
Efforteducareer	1379	64.793	24.543	0	100
Gender	1411	.381	.486	0	1
Income	1226	2.301	1.214	1	5
FatherEduc	1167	1.931	.824	1	7
MotherEduc	1180	1.771	.741	1	6
parental education	1145	1.855	.699	1	5.5
country	1417	.533	.499	0	1

Sursa: calculele autorului în Stata

3.4.2. Tabelul de corelații

Matricea de corelație evidențiază faptul că există o corelație pozitivă moderată între atribuirea realizărilor propriului efort, educație și venit. Atribuirea realizărilor propriului efort este moderat corelată cu educația părinților. Se remarcă faptul că corelația cu educația tatălui este puțin mai mare decât cea cu educația mamei. De asemenea, este corelată negativ cu genul, ceea ce este în concordanță cu dovezile anterioare.

Tabelul 3.2. Matricea de Corelatii

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
(1) Efforteducareer	1.000										
(2) Age	-0.093	1.000									
(3) Area	-0.185	0.024	1.000								
(4) EducLevel	0.377	-0.154	-0.103	1.000							
(5) Employed	0.364	-0.015	-0.165	0.361	1.000						
(6) Gender	-0.080	-0.035	-0.084	-0.073	-0.010	1.000					
(7) Income	0.290	0.108	-0.079	0.375	0.450	-0.130	1.000				
(8) FatherEduc	0.327	-0.114	-0.044	0.495	0.324	-0.041	0.357	1.000			
(9) MotherEduc	0.284	-0.139	-0.047	0.535	0.372	-0.066	0.382	0.584	1.000		
(10) parental_educ~n	0.343	-0.139	-0.054	0.574	0.388	-0.057	0.413	0.902	0.877	1.000	
(11) country	-0.365	0.002	0.319	-0.290	-0.507	-0.011	-0.432	-0.339	-0.318	-0.371	1.000

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Sursa: calculele autorului în Stata

3.4.3. Rezultate principale

În tabelul 3.4. de mai jos, modelul 1 se limitează la variabila dependentă și la elementele de control, în timp ce modelul 2 include variabilele independente, cele două dimensiuni ale realizărilor, educația și venitul. După cum s-a menționat deja, a fost rulat un model de estimare moderator separat pentru fiecare dintre dimensiunile de realizare pentru ambele măsuri ale variabilei moderatoare, educația parentală, care include educația maternă și paternă.

Tabelul 3.3. Estimarea efectului moderator, inclusiv a termenilor de interacțiune pe baza variabilelor categorice, și a variabilelor de control. Educația maternă și paternă

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer
Efforteducareer						
Age	-0.23** (0.07)	-0.10 (0.06)	-0.11* (0.06)	-0.15* (0.07)	-0.07 (0.07)	-0.12* (0.07)
Area	-13.44** (2.02)	-0.08 (2.19)	-0.35 (2.23)	-0.68 (2.28)	-1.90 (2.24)	-1.03 (2.28)
Gender	-5.54** (1.57)	-2.27 (1.52)	-2.74* (1.53)	-2.79* (1.56)	-3.04* (1.53)	-3.27* (1.56)
EducLevel		6.19** (0.83)				
Income		1.30* (0.72)				
country		-19.39** (1.84)	-21.94** (1.76)	-23.47** (1.77)	-21.15** (1.77)	-23.82** (1.76)
interHighMotherEducHighEduc			16.15** (2.37)			
interHighMotherEducLowEduc			30.85** (8.17)			
interLowMotherEducHighEduc			8.60** (1.85)			
interHighMotherEducHighIncome				17.34**		

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer	Efforteducareer
				(3.48)		
interHighMotherEd ucLowIncome				12.81**		
				(3.63)		
interLowMotherEd ucHighIncome				5.58*		
				(2.62)		
interHighFatherEd ucHighEduc					17.68**	
					(2.10)	
interHighFatherEd ucLowEduc					15.09**	
					(4.21)	
interLowFatherEdu cHighEduc					6.60**	
					(1.99)	
interHighFatherEd ucHighIncome						16.89**
						(2.87)
interHighFatherEd ucLowIncome						11.84**
						(2.86)
interLowFatherEdu cHighIncome						3.04
						(2.93)
Constant	88.49** (3.08)	61.40** (4.04)	76.39** (3.27)	81.57** (3.17)	75.42** (3.30)	80.69** (3.19)
/						
var (e. Efforteducareer)	752.07** (32.88)	613.90** (28.92)	607.83** (29.11)	625.40** (30.07)	597.30** (28.78)	614.90** (29.72)
N	1330.00	1163.00	1121.00	1112.00	1110.00	1103.00
PseudoR2	0.0057	0.0340	0.0358	0.0326	0.0376	0.0344

* $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$ ***

Sursa: calculele autorului în Stata

Relația dintre realizări și gradul de atribuire a propriului efort

Rezultatele regresiei Tobit din tabelul 3.4. indică faptul că există într-adevăr un impact pozitiv al realizărilor, măsurate prin nivelul de educație și venit, asupra atribuirii efortului. Efectul realizărilor la nivelul educației este mai puternic, de 6,2%, iar apoi coeficientul venitului este de 1,3%, este semnificativ la nivelul de 10% cu o valoare p de 0,07. Pe baza acestor constatări, se concluzionează că ipoteza 1 este valabilă atât pentru nivelul de realizare în educație, cât și pentru venit.

Efectul mediului parental asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort

Constatările de mai jos indică faptul că mediul socio-economic, măsurat prin educația părinților, are un impact semnificativ asupra relației dintre realizări și atribuirea acestora propriului efort. Analiza efectelor de interacțiune cu variabilele categorice indică următoarele rezultate pentru ambele dimensiuni ale realizărilor.

Realizări în educație

Constatările oferă dovezi pentru un efect moderator pozitiv al educației părinților, deoarece efectul realizărilor în educație asupra atribuirii efortului variază în funcție de nivelul de educație al părinților. Estimarea efectelor de interacțiune care includ variabile categorice indică faptul că, atunci când se ia ca referință categoria educație maternă scăzută - realizări scăzute, persoanele cu același nivel de realizare, dar cu educație maternă ridicată, atribuie realizările lor efortului propriu într-o măsură mai mare. Același tipar este valabil pentru ambele categorii de persoane cu realizări ridicate și scăzute și educație maternă ridicată. A se vedea modelul 3 din tabelul 3.4. Rezultatele arată că efectul educației materne este cel mai puternic pentru grupul cu realizări înalte-scăzute, 30%, urmat de grupul cu realizări înalte-înalte, 16%, și cel mai slab pentru grupul cu realizări scăzute-înalte, 8,6%. Rezultate similare sunt găsite atunci când se estimează modelul cu educația tatălui în modelul 5. În concluzie, ipoteza 2 se confirmă pentru realizările măsurate în funcție de educație.

Realizări în termeni de venituri

În mod similar, educația părinților moderează, de asemenea, relația dintre realizările în termeni de venit. Coeficienții efectelor de interacțiune se bazează pe variabile categorice atât pentru educația maternă, cât și pentru realizările în materie de venituri. Rezultatele indică faptul că, în comparație cu indivizii cu educație maternă scăzută și realizări scăzute, grupul care are, de asemenea, realizări scăzute, dar educație maternă ridicată, raportează o atribuire cu 12,8% mai mare la efort. Categoria grupului cu nivel ridicat de educație maternă raportează o atribuire și mai mare la efort (17,3%). Coeficientul pentru categoria realizări ridicate-educație maternă scăzută, este de 5,5%. A se vedea modelul 4. Rezultatele sunt similare pentru educația paternă, cu excepția faptului că rezultatele pentru acest ultim grup nu sunt semnificative. A se vedea modelul 6. În concluzie, ipoteza 2 se confirmă pentru realizările măsurate în termeni de venit.

3.4.4. Verificări de robustețe

În scopul de a consolida principalele constatări descrise, au fost efectuate mai multe verificări ale solidității. În primul rând, specificația modelului a fost adaptată pentru a urma metoda Baron și Kenney (1986), utilizată pe scară largă, de estimare a moderației, ceea ce implică includerea atât a efectului independent, cât și a celui moderator, pe lângă efectele de interacțiune. În plus, această specificație a modelului a fost repetată pentru a include atât variabila independentă și moderatoare, cât și efectul de interacțiune ca variabile ordinale. În plus, în ceea ce privește măsurarea, o verificare relevantă a robusteții presupune ajustarea pragului pentru învățământul superior. În cele din urmă, în analiza principală, se face o distincție între educația

maternă și cea paternă. A fost efectuată o verificare a robusteții, implicând o medie a celor două, formand educația parentală. Concluziile desprinse din verificările de robustețe descrise mai jos în detaliu sunt următoarele. Verificarea robusteții specificației modelului indică rezultate ne semnificative, dar nu poate respinge ipoteza 2, deoarece acestea nu sunt fiabile în contextul multicolinearității și al asimetriei. Acestea confirmă faptul că specificația aplicată în analiza principală este mai adecvată. În plus, verificarea robusteții măsurătorilor confirmă ipoteza 2.

3.5. Concluzii

3.5.1. Concluzie

Rezultatele primei ipoteze sunt în concordanță cu literatura de specialitate anterioară privind teoria atribuirii efortului, în special cu concluziile lui McClure et al., (2011) și Georgiu, (1999). Acestea aduc o completare la literatura anterioară, deoarece atribuirea percepută a realizărilor la efort aruncă o lumină asupra modului în care indivizii estimează măsura în care propriile eforturi contribuie la realizarea lor. În plus, indicatorul de atribuire a realizărilor la efort se bazează pe o întrebare care îi pune pe respondenți în situația de a reflecta asupra realizărilor anterioare, mai degrabă decât asupra opiniilor lor în general cu privire la efortul depus. Este demn de remarcat faptul că aceste constatări nu pot fi interpretate ca efort efectiv depus.

Aceste rezultate ale celei de-a doua ipoteze se adaugă la literatura anterioară privind teoria atribuirii efortului. Ele indică faptul că persoanele cu performanțe ridicate, indiferent de mediul lor, sunt mai predispuse să atribuie realizările lor efortului. Cu toate acestea, pe baza literaturii de specialitate și a dovezilor existente, se poate susține că persoanele cu performanțe ridicate și cu un mediu socio-economic scăzut au nevoie de un grad mai mare de efort pentru a atinge un nivel ridicat de realizare decât grupul cu performanțe ridicate și un mediu socio-economic ridicat.

Rezultatele analizei sunt, de asemenea, în concordanță cu literatura de specialitate care evidențiază relația pozitivă dintre atribuirea efortului și reușita în educație, dar și cu literatura din psihologie care explică modul în care oamenii atribuie succesul unor factori interni și eșecul unor factori externi.

Mai mult, este posibil ca persoanele cu performanțe înalte să reflecteze asupra realizărilor lor și să supraestimeze cât de mult s-a datorat efortului propriu. În timp ce persoanele cu performanțe scăzute ar putea subestima efortul depus, deoarece realizarea este relativ scăzută, astfel încât acest lucru ar putea explica atribuirea mai mică la efort.

În cele din urmă, ca motivație pentru această cercetare, a fost invocat argumentul lui Michael Sandel potrivit căruia un sistem meritocratic poate crea orgoliu în rândul "câștigătorilor" și poate adăuga un sentiment de umilință pentru "învinșii" din societate. Deși, aceste rezultate nu pot confirma pe deplin această afirmație, deoarece nu este clar că grupul cu performanțe scăzute

- grup socio-economic scăzut are un sentiment de umilință sau de vinovăție. Confirmarea ipotezelor 1 și 2 sprijină parțial această afirmație. În primul rând, se confirmă ipoteza conform căreia persoanele cu performanțe mai mari își atribuie într-o mai mare măsură realizările propriului efort. S-ar putea argumenta că este corect și poate că, într-adevăr, aceștia au depus un grad ridicat de efort. O altă interpretare ar fi că atât grupurile de indivizi cu circumstanțe favorabile (educație parentală ridicată), cât și cele mai puțin favorabile (educație parentală scăzută) le scad. Mai mult, analiza confirmă ideea că, la același nivel de realizare, faptul de a avea circumstanțe mai favorabile este legat de o atribuire mai mare a realizărilor propriului efort.

Referitor la percepția publică a inegalității de șanse, există dovezi care indică faptul că majoritatea indivizilor nu îi consideră pe ceilalți responsabili pentru circumstanțe care nu depind de ei, ci îi învinovățesc pentru rezultatele care provin din propriile alegeri (Cappelen et al., 2010). Rezultatele din studiul curent evidențiază faptul că oamenii ar putea fi mai puțin conștienți de distincția dintre circumstanțe și efort atunci când reflectează asupra propriilor rezultate.

3.5.2. Limitări și recomandări pentru cercetări viitoare

Prima limitare a acestui studiu constă în alegerea unei măsurători proxy pentru mediul socio-economic. Ar fi mai informativ dacă s-ar lua în considerare și venitul părinților. În plus, o recomandare suplimentară de cercetare ar fi includerea convingerilor părinților cu privire la atribuirea realizărilor la efort și a aspirațiilor părinților pentru copiii lor, deoarece ar putea explica mai bine atribuirea realizărilor la efort.

Aceste constatări sunt limitate din punct de vedere al generalizabilității și cercetările viitoare pot fi extinse pe un eșantion diferit, pe o populație care nu aparține unei minorități, deoarece apartenența la o minoritate ar putea influența nivelul de atribuire a realizărilor la efort, indiferent de nivelul de educație al părinților. Aceasta ar putea determina persoanele să considere că reușita lor se explică mai mult prin propriile eforturi, în condițiile în care se confruntă cu mai multe bariere.

Este de remarcat faptul că măsura pentru studiul de atribuire nu ia în considerare opiniile lor generale cu privire la efortul depus. Ar fi relevant să se ia în considerare și acest aspect în cadrul cercetărilor ulterioare. Acest lucru ar face posibilă formularea unor concluzii mai îndrăznețe, deoarece există o legătură între convingerile privind efortul și efortul depus și este de așteptat să existe o corelație puternică între efortul depus și atribuirea realizărilor la efort. În plus, alegerea de a include măsuri obiective de realizare în ceea ce privește nivelul de educație și venitul se potrivește răspunsului la întrebarea de cercetare. Cu toate acestea, ar fi relevant să se includă o măsură a nivelului perceput de realizare, deoarece se așteaptă ca aceasta să explice în continuare atribuirea realizărilor propriului efort, iar impactul său ar putea fi, de asemenea, moderat de educația părinților.

În cele din urmă, pe baza literaturii EoP, este explicit faptul că realizarea în viață este influențată și de noroc. Rezultatele arată că o realizare mai mare este legată de o atribuire mai mare la efort. În conformitate cu ideea de egalitarianism prin prisma norocului, din literatură despre inegalitatea de șanse, presupunând că realizările mai mari sunt, de asemenea, parțial influențate de noroc, este posibil ca o parte din realizările explicate de noroc să fie atribuite propriului efort. Pe baza rezultatelor acestui studiu, nu este posibil să se tragă concluzii cu privire la această diferență. Ca o recomandare suplimentară de cercetare, ar fi relevant să se estimeze modul în care indivizii atribuie realizările atât norocului, cât și efortului propriu.

Capitolul 4. Inegalitatea de șanse în educație - rezultate de la o universitate din Olanda

4.1. Introducere

“Semințele inegalității au rădăcini adânci și persistă cu încăpățănare, chiar și în cel mai fertil sol al oportunităților”.

Necunoscut

Un studiu realizat în țările OECD a constatat că statutul socio-economic are un impact semnificativ asupra rezultatelor învățării, iar acest efect este semnificativ mai puternic decât cel al genului și al statutului de imigrant. De asemenea, acesta are un impact asupra participării la educație, în special în ceea ce privește educația timpurie și învățământul terțiar, care implică cheltuieli private mai mari (OECD,2021).

Există numeroase dovezi privind inegalitatea de șanse în învățământul preșcolar, primar și secundar, dar subiectul inegalității de șanse în învățământul terțiar este insuficient cercetat (Palmisano et al., 2022). Cele câteva studii privind inegalitatea de șanse în învățământul terțiar sunt adesea încadrate în termeni de acces și rezultate pe termen lung, cum ar fi ratele de absolvire și tranziția către piața muncii (Brunori et al., 2012; Peragine și Serlenga,2008). Mai mult, inegalitatea de șanse în ceea ce privește rezultatele educaționale pe termen scurt și intermediare la universitate este și mai puțin cercetată. Acest lucru se datorează, în primul rând, disponibilității datelor, deoarece testele standardizate nu sunt frecvente în cadrul învățământului universitar (Palmisano et al., 2020). Subiectul este relevant deoarece, având în vedere distincția dintre efort și circumstanțe în cadrul teoriei egalității de șanse, există ipoteza că persoanele din medii defavorizate trebuie, de obicei, să depună un efort mai mare pentru a accesa învățământul terțiar. În plus, dovezile privind inegalitatea de șanse în ceea ce privește rezultatele educaționale la nivelul învățământului terțiar indică persistența, deoarece învățământul terțiar este precedat în majoritatea țărilor de școlarizarea publică obligatorie, care este menită să fie marele egalizator (Downey et al.,2004).

Acest studiu abordează această lacună prin analiza efectului contextului socio-economic asupra rezultatelor educaționale intermediare pentru un eșantion de studenți de la o universitate din Olanda. Acesta este un eșantion relevant, deoarece Olanda este o țară care urmărește să minimizeze inegalitatea de șanse în educație. Acest lucru este evidențiat de cheltuielile private mai mici decât media în învățământul preșcolar, 13%, în timp ce media OECD este de 17%. În ceea ce privește costurile pentru învățământul terțiar, doar 29 % sunt finanțate din fonduri private, ceea ce este puțin sub media OECD de 30 % (OECD,2020). Acest lucru indică faptul că costurile reprezintă mai puțin o barieră în calea participării la învățământul terțiar.

Figura 4.1. Conceptual Model

Sursa: contribuția autorului

4.2. Dezvoltarea ipotezelor

Impactul mediului socio-economic asupra rezultatelor din învățământul terțiar

O meta-analiză a cercetărilor privind statutul socio-economic și rezultatele școlare constată că multe studii utilizează o combinație a unuia sau mai multor factori precum educația, ocupația și venitul părinților, iar altele includ și așteptările părinților. În mod similar, rezultatele educaționale sunt măsurate în mai multe moduri: notele la un test, finalizarea unui număr de ani de școlarizare sau înscrierea la universitate (Sirin, 2005). Acest studiu se concentrează pe media intermediară a notelor.

Un studiu realizat în toate țările UE oferă date privind inegalitatea de șanse în învățământul terțiar în ceea ce privește ratele de finalizare a studiilor, pe baza unei metode de estimare parametrică ex-ante. Rezultatele evidențiază faptul că inegalitatea este cea mai mică în țările din nordul Europei și cea mai mare în țările din Europa de Est. Există o diferență semnificativă între țări, cel mai mic scor este un total de 15,22 % din rata de finalizare a învățământului terțiar explicată prin circumstanțe și este de 36,9 % în Republica Cehă. Pentru toate țările UE, educația părinților și ocupația sunt circumstanțele cu cel mai mare impact. Problemele financiare ale familiei atunci când indivizii erau adolescenți au fost, de asemenea, influente, dar sunt mult mai puțin semnificative. În plus, această circumstanță este chiar mai puțin semnificativă pentru grupa mai tânără din studiu, ceea ce indică o scădere a inegalității de șanse în învățământul terțiar de-a lungul timpului. În Țările de Jos, eșantionul pe care studiul l-a utilizat, inegalitatea totală de șanse a fost de 21,2% (Palmisano et al., 2022). Este notabil faptul că, pe baza studiului Pisa 2018, circumstanțele socio-economice prezic 11 % din variația performanțelor la citire, cu puțin sub media OCDE de 12% (OCDE,2023).

În plus, un studiu al OECD pe aceeași temă, explică și mai bine mecanismul inegalității de șanse în învățământul terțiar. Acesta evidențiază faptul că mediul socio-economic are cel mai semnificativ impact asupra participării la educație. Rezultatele evidențiază faptul că există o relație negativă între a avea o mamă fără studii superioare și a fi înscris în unități de educație și îngrijire timpurie, ceea ce are un impact asupra dezvoltării cognitive și a rezultatelor educaționale ulterioare. În plus, copiii defavorizați sunt mai predispuși să se înscrie în programe profesionale și au mai puține șanse de a absolvi. Într-o notă pozitivă, doi din trei adulți care au părinți cu un nivel scăzut de educație frecventează un nivel de educație superior. Cu toate acestea, există o proporție relativ scăzută de studenți din învățământul terțiar fără a avea cel puțin un părinte care l-a urmat (OCDE, 2018).

Este relevant să se investigheze rezultatele pentru numărul mic de studenți din medii dezavantajate care urmează studii universitare, deoarece se presupune că aceștia au depus mai multe eforturi pentru a avea acces la învățământul terțiar și s-ar putea confrunta cu bariere suplimentare în calea succesului academic. Există dovezi cu privire la inegalitatea de șanse în învățământul terțiar în ceea ce privește rezultatele pe termen lung, cum ar fi notele de absolvire și veniturile (Peragine & Serlenga, 2008). În plus, există dovezi care evidențiază impactul mediului socio-economic asupra rezultatelor din învățământul terțiar legate de piața muncii. Constatările indică faptul că, în comparație cu absolvenții cu medii înalte, educația universitară îmbunătățește într-o mai mare măsură poziția socio-economică a absolvenților cu medii scăzute. Cu toate acestea, este mai probabil ca aceștia să se confrunte cu o securitate profesională și financiară scăzută timp de până la cinci ani după absolvire (Tomaszewski et al., 2021). Dovezile privind rezultatele pe termen scurt și intermediare rămân puține, iar acest lucru se explică prin lipsa testelor standardizate în învățământul universitar.

Există meta-studii care trag concluzii cu privire la impactul mediului socio-economic asupra rezultatelor academice scurte la universitate. Analizele, care includ date din SUA, concluzionează că există o corelație slabă între mediul socio-economic și performanța academică. Un studiu a constatat că există o corelație, deși slabă, între media generală din primul an și retenția în al doilea an de facultate (Westrick et al., 2015). Un alt studiu a constatat o corelație slabă similară între mediul socio-economic și performanța academică (Schneider & Preckel, 2017). După cum s-a menționat deja, lista factorilor care prezic rezultatele devine mai lungă, astfel încât acest lucru poate explica impactul mai slab al mediului socio-economic asupra rezultatelor. Spre deosebire de învățământul obligatoriu, învățământul terțiar presupune o selecție a studenților pe baza abilităților și a cunoștințelor. Este notabil faptul că cele două analize au constatat un efect semnificativ al rezultatelor anterioare în materie de educație asupra mediei generale la universitate. Un studiu relevant a examinat relația dintre mediul socio-economic din liceu și performanța academică în primul an pe un eșantion de studenți de la o universitate din SUA care avea în vigoare politici menite să crească ponderea studenților dezavantajați. Rezultatele indică un efect puternic al mediului socio-economic mediu din liceu asupra mediei generale din primul an, iar acest efect este mai puternic pentru studenții cu venituri reduse.

Deși mai puțin important decât efectul asupra educației obligatorii, efectul provenienței părinților asupra rezultatelor intermediare în educația terțiară poate fi explicat prin faptul că părinții care au urmat studii universitare sunt mai bine pregătiți să ofere sprijin și îndrumare copiilor lor atunci când aceștia întâmpină dificultăți (Dennis et al., 2005). În plus, capitalul social generat de rețelele de părinți poate avea un efect pozitiv asupra rezultatelor educaționale (Sandefur et al., 2006). Mai mult, părinții care au mai multe venituri disponibile își pot permite să ofere sprijin suplimentar copiilor lor, astfel încât aceștia nu trebuie să caute un loc de muncă pe lângă studii și pot dedica mai mult timp studiilor sau activităților extracurriculare.

În concluzie, dovezile analizate evidențiază un efect semnificativ al contextului socioeconomic și al rezultatelor educaționale intermediare, deși acesta este destul de slab. Pornind de la ipoteza că părinții cu un nivel de educație mai ridicat sunt mai bine pregătiți pentru a le oferi sprijin copiilor lor atunci când întâmpină dificultăți la studii, este de așteptat ca educația părinților să aibă un efect semnificativ asupra rezultatelor educaționale intermediare. Se formulează următoarea ipoteză:

H1: Educația părinților are un efect semnificativ asupra rezultatelor educaționale intermediare la universitate.

În plus, educația universitară implică și costurile zilnice. Țările de Jos oferă burse de studiu pentru a acoperi taxele de școlarizare și costurile parțiale de trai, astfel încât nu se așteaptă ca barierele financiare să fie semnificative. Cu toate acestea, există dovezi din alte contexte care arată că contribuțiile financiare mai mici ale părinților au un impact pozitiv asupra numărului sau numărului de ore lucrate, iar un număr mai mare de ore lucrate are un impact negativ asupra GPA (Kalenkoski et al., 2010). Prin urmare, presupunând că părinții cu un venit disponibil mai mare pot contribui la costurile de trai pentru copiii lor și că aceștia se concentrează asupra studiilor și activităților extracurriculare, este de așteptat ca venitul părinților să aibă, de asemenea, un efect semnificativ asupra mediei generale intermediare.

H2: Venitul părinților are un efect semnificativ asupra rezultatelor intermediare la universitate.

4.3. Metodologie

4.3.1. Eșantion

Analiza utilizează date primare. Acestea au fost colectate la o universitate de cercetare din Olanda prin intermediul unor sondaje online. Până în prezent, au fost colectate 412 observații în timpul semestrelor de toamnă și de primăvară din 2020-2022. Participarea la sondaj a fost voluntară. În ceea ce privește reprezentativitatea populației, corpul studentesc al facultății este de aproximativ 8.000 de studenți, astfel încât observațiile colectate reprezintă aproximativ 5% din totalul corpului studentesc al populației. În scopul acestui studiu, accentul a fost pus pe un eșantion de studenți cu naționalitate olandeză. Eșantionul rămas presupune 236 de observații.

4.3.2. Variabile

Dependentă

Variabila dependentă din lucrare este performanța academică la universitate, care reprezintă rezultatele educaționale intermediare. În literatura de specialitate, cea mai frecventă măsură pentru performanța academică sunt notele sau media generala. Acest studiu va aplica media generala intermediară ca măsură a performanței academice. Este de remarcat faptul că datele privind media generala sunt autodeclarate. Notele sunt acordate pe baza unei scale de la 1-10 și, prin urmare, aceasta este o variabilă discretă.

Independentă

Prima variabilă independentă din studiu constă în educația părinților și este calculată prin nivelul mediu de educație pentru ambii părinți. Conform Holmund et al., (2011), atât educația mamei, cât și educația tatălui sunt măsurate pe o scală cu șapte niveluri de educație, de la educația primară până la cea doctorală.

În plus, cea de-a doua variabilă independentă este venitul părinților. Se aplică o măsură relativă a venitului. Respondenții au fost rugați să evalueze venitul părinților lor în comparație cu media populației. Mai mult, venitul părinților este măsurat pe o scară Likert, de la 1-7.

Variabile de control

Urmând O'Dea et al., (2018) și Billari & Pellizzari (2008), genul și vârsta vor fi adăugate la model ca variabile de control, deoarece se așteaptă ca acestea să aibă un impact semnificativ asupra notelor. Pentru a ține cont de dificultate, programul de studiu va fi inclus ca variabilă de control.

4.3.5. Analiza

Analiza preliminară

În primul rând, au fost efectuate teste pentru ipotezele de normalitate și homoskedasticitate. Rezultatele testului Shapiro-Wilk și inspecția vizuală a datelor indică o încălcare a ipotezei de normalitate. În plus, testul Breusch Pagan indică faptul că ipoteza de homoskedasticitate nu este valabilă. În urma inspecției scorurilor Vif, se concluzionează că nu există o problemă de multicolaritate și că modelul propus poate fi estimat. În cele din urmă, pentru a lua în considerare biasul metodei comune, s-a efectuat o analiză factorială. Testul indică faptul că nu există o problema în ceea ce privește similitudinea.

Efectul principal

Având în vedere că variabila independentă este o variabilă discretă de la 1 la 10, conform lui Amemiya (1984), o estimare OLS ar fi mai puțin fiabilă. Un model Tobit este mai potrivit,

deoarece ține cont de caracterul limitat al variabilei dependente. În plus, estimările Tobit sunt mai fiabile în contextul încălcării normalității și homoskedasticității.

4.4. Rezultate

4.4.1. Statistici descriptive

Statisticile descriptive indică următoarele. Intervalul de vârstă al eșantionului este cuprins între 17 și 28 de ani, iar media este de 21,1 ani. Majoritatea respondenților sunt bărbați, 67% (doar 33% sunt femei). Se remarcă faptul că media generală variază între 6,2 și 8,7, iar nota medie este de aproximativ 7,217. În plus, datele indică o medie mai mare pentru educația paternă în comparație cu educația maternă. Media pentru educația părintească este de 4,1. Pe scară, 4 corespunde educației profesionale postliceale. Venitul părinților are o medie ridicată, 4,9, pe o scară de la 1 la 7.

Tabelul 4.1. Statistici descriptive

Variabile	Obs	Medie	Std. Dev.	Min	Max
Intermediate GPA	207	7.217	.622	6.2	8.7
Age	235	21.183	2.414	17	28
Gender	236	.331	.471	0	1
parental education	166	4.16	1.293	1.5	7
parentincome	215	4.912	1.151	1	7
MotherEduc	185	3.935	1.393	1	7
FatherEduc	176	4.33	1.569	1	7

Sursa: calculele autorului în Stata

4.4.2. Tabelul de corelații

Tabelul de corelații oferă o indicație a ipotezelor. Rezultatele arată o corelație pozitivă negativă semnificativă între educația medie a părinților și media generală intermediară. Se remarcă faptul că coeficientul pentru corelația educație maternă - media generală este mai puternic decât pentru educația paternă. În plus, există, de asemenea, o corelație negativă slabă, dar nesemnificativă, între media generală intermediară și venitul părinților.

Tabelul 4.2. Tabelul de corelații

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1) Intermediate GPA	1.000						
(2) Age	-0.090	1.000					
(3) Gender	0.105	-0.087	1.000				
(4) parental_educat~n	-0.211**	-0.070	-0.088	1.000			
(5) parentincome	-0.099	0.008	0.029	0.283***	1.000		
(6) MotherEduc	-0.155**	-0.124*	-0.072	0.854***	0.233***	1.000	
(7) FatherEduc	-0.179**	-0.025	-0.109	0.882***	0.274***	0.508***	1.000

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Source: author's calculations in Stata

4.4.3. Rezultate principale

În primul rând, modelul 1, în care sunt incluse doar variabilele de control, nu prezintă niciun rezultat semnificativ, iar variabilele categorice pentru programe sunt omise din cauza multicolinearității. Atunci când se ia în considerare programul de studiu, numărul de observații scade, astfel încât în cel de-al doilea model sunt incluse doar vârsta și genul ca variabile de control. Rezultatele din modelul 2 indică un efect negativ statistic semnificativ al educației părinților asupra mediei generale intermediare. În modelul extins 3, în care este controlat programul de studii, acest efect rămâne semnificativ. Prin urmare, ipoteza 1 este respinsă, deoarece rezultatele indică un efect semnificativ în direcția opusă. Rezultatele ambelor modele 2 și 3 indică un efect nesemnificativ statistic al venitului părinților asupra mediei generale intermediare. Este de remarcat faptul că semnul este negativ, de asemenea, opusul a ceea ce s-a presupus. Pe baza acestor rezultate, ipoteza 2 nu poate fi confirmată.

Tabel 4.3. Efectul educației și al venitului părinților asupra mediei generale intermediare

	(1) Grade	(2) rade
IntermediateGPA		
Age	-0.06 (0.04)	-0.06 (0.06)
Gender	0.10 (0.11)	0.18 (0.17)
Program1	-0.47 (0.30)	-0.11 (0.50)
Program 2	-0.10 (0.25)	0.27 (0.46)
Program 3	-0.24 (0.25)	0.13 (0.46)
Program 4	-0.42 (0.68)	-0.13 (0.85)
Program 5	-0.38 (0.25)	-0.10 (0.51)
Program 6	0.28 (0.38)	1.02 (0.64)
Program 7	-0.33 (0.23)	0.00 (.)
Program 8	0.11 (0.20)	0.00 (.)
parental_education		-0.14* (0.06)
parentincome		0.10 (0.08)
Constant	8.59** (0.99)	8.38** (1.54)
/		
var(e.grade)	0.40** (0.05)	0.50** (0.08)
N	150.00	81.00
R2_pseudo2 = 0.0645	0.0277	0.0387

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$ Sursa: calculele autorului în Stata

4.4.4. Verificări de robustețe

În primul rând, se iau în considerare verificările de robustețe în ceea ce privește măsura. Pe baza Chevalier et al. 2013, care face o distincție între educația maternă și cea paternă și constată diferențe semnificative, acest studiu a aplicat o verificare a robusteții, făcând aceeași distincție între educația maternă și cea paternă. În plus, având în vedere efectul semnificativ neașteptat al educației parentale, s-a utilizat o verificare a robusteții relevantă pentru a estima efectul educației și venitului părinților asupra mediei generale intermediare pentru grupurile cu educație și venit parental ridicat și scăzut. Acestea sunt menite să verifice efectul semnificativ în direcția opusă celei presupuse.

Pe baza verificărilor de robustețe efectuate, nu există susținere pentru ipotezele 1 și 2. Cu toate acestea, ele confirmă în continuare dovezile privind efectul negativ semnificativ al educației părinților asupra mediei generale intermediare. În plus, rezultatele arată un efect pozitiv al venitului scăzut al părinților asupra mediei generale intermediare. Aceste constatări contribuie, de asemenea, la explicarea surprinzătorului efect negativ semnificativ al educației părinților asupra mediei generale intermediare.

4.5. Concluzii

Analiza nu indică nicio susținere pentru ipotezele 1 și 2. Dimpotrivă, există dovezi ale unui efect semnificativ în direcția opusă pentru ipoteza 1, astfel încât educația părinților are un impact negativ asupra rezultatelor academice măsurate prin media generală. Aceste constatări nu sunt în concordanță cu literatura de specialitate analizată cu privire la efectul educației părinților asupra performanței academice. S-a emis ipoteza unui efect pozitiv, dar având în vedere efectul destul de slab evidențiat de dovezile anterioare, nu ar fi fost surprinzător dacă efectul ar fi fost nesemnificativ. Acestea fiind spuse, efectul semnificativ în direcția opusă este mai degrabă surprinzător, dar având în vedere verificările de robustețe aplicate, constatările pot fi considerate fiabile. În plus, analiza care include o variabilă categorică pentru educație și venituri parentale scăzute, indică un efect pozitiv semnificativ al veniturilor parentale scăzute asupra mediei generale intermediare, ceea ce poate consolida/explica efectul negativ semnificativ al educației parentale asupra mediei medii. Este de remarcat faptul că aceste constatări nu contrazic dovezile privind inegalitatea de șanse în ceea ce privește accesul la învățământul terțiar, care ia ca eșantion populația în general, dar aceste constatări sunt valabile doar pentru eșantionul care a trecut prin procesul de selecție.

Există mai multe explicații posibile pentru acest efect negativ care este surprinzător. În primul rând, cea mai plauzibilă explicație este aceea că efectul este determinat de studenții cu educație parentală redusă care sunt foarte motivați și de studenții cu educație parentală ridicată care ar putea fi mai puțin motivați, deoarece s-au înscris la universitate parțial pentru că se

așteptau să meargă la universitate. În plus, după cum se subliniază în cadrul teoretic, în ipoteza EoP, în condițiile în care toate celelalte elemente sunt egale, studenții care sunt dezavantajați și se înscriu la universitate depun un efort mai mare decât colegii lor, deoarece au mai puține resurse. Astfel, aceștia ar putea fi mai obișnuiți să depună mai mult efort și, prin urmare, să facă față mai bine cerințelor unei educații universitare. Aceste constatări nu ar trebui interpretate ca indicând că există o inegalitate inversă, și anume că studenții cu părinți cu un nivel de educație ridicat sunt dezavantajați, iar studenții cu părinți cu un nivel de educație scăzut sunt avantajați. Este încă probabil ca studenții cu educație și venituri parentale scăzute să fie dezavantajați, dar aceștia ar putea fi mai motivați și să depună un efort suplimentar, în timp ce studenții cu părinți cu un nivel de educație ridicat ar putea simți mai puțin această presiune.

O explicație alternativă poate proveni din faptul că majoritatea datelor din studiu au fost colectate în timpul pandemiei Covid. Acest lucru ar fi putut influența constatările în felul următor. Este probabil că, în lumina incertitudinii, elevii cu educație parentală scăzută și, respectiv, ridicată, au răspuns diferit la aceasta, deoarece elevii cu educație parentală scăzută ar fi putut fi mai îngrijorați de viitorul lor. Acest lucru ar putea explica efectul pozitiv semnificativ al venitului parental scăzut asupra mediei generale intermediare.

Există, de asemenea, o explicație foarte probabilă legată de designul cercetării. Având în vedere că participarea a fost voluntară, este posibil ca studenții cu un nivel educațional scăzut și note mari să fi avut un interes mai mare în a participa și ca cei cu un nivel educațional similar, dar cu note mici, să se fi simțit inconfortabil să ia parte la studiu.

În plus, studiul controlează dificultatea prin luarea în considerare a programului de studiu, dar nu ia în considerare abilitățile, ceea ce ar fi presupus includerea abilităților academice anterioare, cum ar fi notele la examenele de absolvire a liceului. S-a demonstrat că acest lucru prezice performanța academică la universitate. Având în vedere că copiii părinților care nu au o diplomă universitară sunt dezavantajați în obținerea accesului, cei care au acces la universitate ar putea fi mai capabili. Acest efect ar putea fi sprijinit și mai mult de dovezile rezultate din datele despre educație din Olanda. Un studiu recent arată că, indiferent de nivelul de calificare, elevii din medii socio-economice mai puțin favorizate primesc în medie recomandare pentru studii la un nivel mai slab. Autorii descompun rezultatul și constată că 55% din diferența de consiliere se explică prin competențe. Atunci când se adaugă indicatori precum familia, școala și locul de reședință, totalul explică 71% din diferență. Nu există nicio explicație pentru diferența de 29% (Zumbuehl et al., 2022).

4.5.2. Limitări și recomandări pentru cercetări ulterioare

O limitare majoră a studiului provine din participarea voluntară a studenților la studiu. Având în vedere subiectul cercetării, este posibil ca elevii cu educație parentală redusă și note mari să fi fost mai dispuși să participe, spre deosebire de colegii lor cu note mici. În plus, din cauza constrângerilor legate de disponibilitatea datelor, studiul nu ține cont de abilități. O

recomandare suplimentară pentru cercetare este de a colecta datele astfel încât să se evite rezultatul de auto-selecție și de a include date privind rezultatele academice inițiale, cum ar fi notele de absolvire a liceului. Este de remarcat faptul că, deși este important să se controleze abilitățile, în stadiul de învățământ terțiar, este de așteptat ca, datorită procesului de selecție, să existe o variație mai mică în comparație cu un eșantion din învățământul obligatoriu. Astfel, este puțin probabil ca semnul să se schimbe din negativ în pozitiv.

În plus, o altă limitare este faptul că studiul colectează date doar de la o singură universitate și de la o singură facultate, și anume Economie și Management. Ar fi relevant să se includă în eșantion date de la studenții înscriși la alte facultăți și alte universități din Olanda, pentru a crește generalizabilitatea rezultatelor. O altă limitare a studiului este faptul că majoritatea observațiilor au fost colectate în timpul pandemiei COVID-19. Acest lucru ar putea avea o influență asupra rezultatelor. Prin urmare, ar fi relevant să se repete studiul într-o perioadă în care nu există o pandemie.

Capitolul 5. Concluzii

5.1. Contribuția comună a studiilor în disertație

Fiecare studiu aruncă lumină asupra unui anumit aspect al inegalității de șanse. Studiul din cel de-al doilea capitol analizează dacă ar putea exista o parte pozitivă în cazul unor circumstanțe de viață nefavorabile, investigând impactul educației părinților asupra rezultatelor antreprenoriale, pe lângă educație, ocuparea forței de muncă și venituri. Analiza nu a susținut ipoteza unui efect negativ al educației părinților asupra devenirii unui antreprenor. Prin urmare, nu există niciun indiciu pentru o parte pozitivă a circumstanțelor de viață nefavorabile. În plus, studiul din capitolul 3 investighează o altă dimensiune a inegalității de șanse, legată de percepția indivizilor cu privire la rezultatele lor. Aceasta este o completare relevantă a constatărilor din capitolul 2, deoarece aduce lumină asupra modului în care mediul socio-economic influențează percepția indivizilor cu privire la măsura în care realizările lor se datorează efortului propriu pe același eșantion. Rezultatele indică concluzia surprinzătoare că indivizii cu aceleași niveluri scăzute de realizare, dar cu un nivel mai ridicat de educație parentală, atribuie o mai mare parte din realizările lor propriului efort, în comparație cu grupul cu nivel scăzut. În mod similar, grupul înalt-înalt atribuie realizările lor efortului într-o măsură mai mare. Acest lucru indică faptul că s-ar putea să nu existe nicio distincție între circumstanțe favorabile sau nefavorabile în percepția indivizilor atunci când atribuie realizările la propriul efort.

În capitolul 4, scopul a fost de a trage concluzii cu privire la persistența inegalității de șanse prin examinarea efectului mediului socio-economic asupra rezultatelor academice pe un eșantion de studenți de la o universitate din Olanda. Cu toate acestea, rezultatele au indicat contrariul,

Întrucât există un efect negativ al educației părinților asupra mediei generale intermediare. În plus, analiza de verificare a solidității indică faptul că faptul de a avea părinți cu venituri scăzute are un efect pozitiv asupra mediei generale intermediare. Aceste constatări nu oferă niciun sprijin pentru persistența inegalității de șanse. În ciuda faptului că elevii cu un nivel scăzut de educație parentală sunt dezavantajați din punct de vedere al circumstanțelor, se pare că motivația și capacitatea lor depășește acest dezavantaj. Prin urmare, chiar dacă constatările studiului din capitolul 2 nu au indicat un aspect pozitiv al inegalității de șanse, studiul din capitolul 4 ar putea fi interpretat ca atare.

5.2. Implicații pentru politici publice

Constatările acestei disertații au următoarele implicații pentru politici publice. În primul rând, analiza efectului educației părinților asupra rezultatelor comune ale vieții evidențiază faptul că, în comunitățile de romi din Serbia și Macedonia de Nord, tiparul de transmitere a dezavantajelor și avantajelor este similar cu cel constatat în alte contexte. Incluziunea socială a romilor are diferite dimensiuni și, conform celui mai recent sondaj FRA, aceasta rămâne o provocare (FRA,2022). Concluziile acestei analize indică faptul că investiția în educație va avea un impact pe termen lung asupra generațiilor viitoare de romi, deoarece rezultatele evidențiază un efect puternic al educației părinților asupra rezultatelor educaționale. În al doilea rând, având în vedere efectul pozitiv al educației părinților asupra rezultatelor antreprenoriale, este posibil ca persoanele care întâmpină dificultăți pe piața muncii din cauza lipsei de educație sau a discriminării să fie mai predispuse să se orienteze către antreprenoriat. Cu toate acestea, este posibil ca acest lucru să nu se realizeze dacă lipsa de resurse este atât de scăzută încât aceștia nici măcar nu pot încerca. Așadar, este important să se dezvolte politici de sprijin pentru cei care doresc să urmeze calea antreprenoriatului dar se confruntă cu bariere.

Pe de altă parte, autoritățile publice ar face o încercare inutilă dacă s-ar concentra doar pe intervenții menite să abordeze percepția copiilor dezavantajați cu privire la importanța efortului pentru performanță. Aceștia ar avea nevoie, de asemenea, de resurse care să le permită să depună efort odată ce au conștientizat importanța acestuia. De exemplu, o intervenție menită să ajusteze percepțiile cu privire la impactul efortului asupra rezultatelor, fără a lua în considerare disponibilitatea resurselor, ar fi dificil de pus în aplicare pentru copiii romi care cresc în sărăcie, trăiesc în zone segregate și merg la școli segregate. În plus, evidențierea legăturii dintre efort și realizări în contextul unei inegalități și al unei sărăcii ridicate ar putea consolida și mai mult convingerile meritocratice dăunătoare în rândul persoanelor cu venituri reduse care trăiesc în contexte de mare inegalitate, așa cum se menționează în capitolul 3.

În cele din urmă, reflectând asupra constatărilor din capitolul 4, pot fi derivate și alte implicații politice. Constatările indică faptul că, într-un context în care există politici menite să

diminueze inegalitatea de șanse în educație, studenții cu părinți mai puțin educați nu numai că pot urma cursurile universitare, ci și își depășesc colegii ai căror părinți au un nivel de educație ridicat. Prin urmare, aceste constatări întăresc faptul că aplicarea politicilor de egalitate de șanse în educație în ceea ce privește politicile de egalitate de șanse în educație este eficientă.

5.3. Recomandări pentru studii viitoare

Această disertație aduce o contribuție semnificativă prin evidențierea faptului că același model de transmitere a avantajelor și dezavantajelor de la părinți la copii, prezent în literatura de specialitate, este valabil pentru rezultatele antreprenoriale și pentru populația inclusă în studiu. Studii viitoare ar putea aduce mai multă lumină în acest sens, aplicând mai întâi alte măsuri care sunt mai informative pentru succesul antreprenorial, cum ar fi perioada de supraviețuire și indicatorii de performanță financiară. În plus, o altă direcție de cercetare ar fi aceea de a intervieva respondenți non-romi comparabili din punct de vedere demografic și de a concluziona dacă romii se confruntă cu o inegalitate mai "nedreaptă". În plus, ar fi relevant să se repete studiul pentru un grup defavorizat într-un context în care inegalitatea de șanse și indicatorii de sărăcie sunt relativ mici. Astfel, se pot obține concluzii despre o eventuala parte pozitivă a faptului că se află într-o situație relativ mai proastă într-un context în care accesul la resurse nu reprezintă o barieră majoră.

În plus, această teză aduce o contribuție semnificativă prin furnizarea de dovezi pentru un efect moderator pozitiv al mediului socio-economic asupra relației dintre realizări și atribuirea la efort. Proxy-ul aplicat pentru mediul socio-economic este educația părinților, deoarece dovezile evidențiază modul în care acesta este cel mai influent indicator al mediului socio-economic asupra realizărilor în viață (Erola et al, 2016). Studiile viitoare ar putea adăuga greutate la aceste constatări prin includerea venitului părinților ca indicator al mediului socio-economic. În plus, ar fi relevant să se includă convingerile părinților cu privire la atribuirea realizărilor la efort, aspirațiile părinților pentru copiii lor și nivelul perceput de realizare, deoarece acestea ar putea explica mecanismul din spatele efectului moderator al educației părinților. În ceea ce privește generalizabilitatea constatărilor, ar fi relevant să se repete studiul pe un eșantion aleatoriu, cel puțin reprezentativ la nivel național.

Mai mult, acest studiu ajunge la concluzia surprinzătoare că educația părinților are un impact negativ semnificativ asupra performanței academice măsurate prin media generală intermediară a studenților de la o universitate din Olanda. În plus, analiza de verificare a solidității a indicat un efect pozitiv semnificativ al venitului scăzut al părinților. O recomandare directă pentru cercetări ulterioare este de a repeta cercetarea și de a controla capacitatea. Acest lucru poate fi realizat prin includerea unui indicator al rezultatelor academice anterioare, cum ar fi rezultatele examenelor de absolvire a liceului. Este de așteptat ca acest lucru să modifice rezultatele. Cu

toate acestea, în stadiul de învățământ terțiar, este de așteptat ca, datorită procesului de selecție, să existe o variație mai mică în comparație cu un eșantion din învățământul obligatoriu. Prin urmare, coeficientul ar putea scădea, dar este puțin probabil ca semnul să se schimbe din negativ în pozitiv.

Bibliografie

- Acemoglu, D., Egorov, G., & Sonin, K. (2013). A political theory of populism. *The quarterly journal of economics*, 128(2), 771-805.
- Aiyar, S., & Ebeke, C. (2020). Inequality of opportunity, inequality of income and economic growth. *World Development*, 136, 105115.
- Alesina, A., & Wacziarg, R. (2000). The economics of civic trust. *Disaffected democracies: What's troubling the trilateral countries*, 149-170.
- Amemiya, T. (1984). Tobit models: A survey. *Journal of econometrics*, 24(1-2), 3-61.
- and the distribution of long-run income in Sweden. *Social choice and welfare*, 39(2-3), 675-696.
- Anderson, A. R., & Miller, C. J. (2003). "Class matters": Human and social capital in the entrepreneurial process. *The journal of socio-economics*, 32(1), 17-36.
- Anderson, E. S. (1999). What is the Point of Equality?. *Ethics*, 109(2), 287-337.
- Arenius, P., & Minniti, M. (2005). Perceptual variables and nascent entrepreneurship. *Small business economics*, 24, 233-247.
- Arneson, R. J. (1989). Equality and equal opportunity for welfare. *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, 56(1), 77-93.
- Atkinson, A. B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of economic theory*, 2(3), 244-263.
- Atkinson, A. B., & Piketty, T. (Eds.). (2007). *Top incomes over the twentieth century: a contrast between continental european and english-speaking countries*. oup Oxford.
- Azevedo, J. P., Franco, S., Rubiano, E., & Hoyos Suarez, A. (2011). hoi: Stata module to compute Human Opportunity Index.
- Bastian, J., & Michelmor, K. (2018). The long-term impact of the earned income tax credit on children's education and employment outcomes. *Journal of Labor Economics*, 36(4), 1127-1163.
- Bell, B., & Van Reenen, J. (2010). Bankers' pay and extreme wage inequality in the UK.
- Benabou, R. (2000). Unequal societies: Income distribution and the social contract. *American Economic Review*, 91(1), 96-129.
- Benard, B. (1993). Fostering resiliency in kids. *Educational leadership*, 51(3), 44-48.
- Benes, E., & Walsh, K. (2018). Measuring employment in Labour Force Surveys: main findings from the ILO LFS pilot studies. *ILO*.
- Betts, J. R., & Roemer, J. E. (1999). Equalizing opportunity through educational finance reform. San Francisco, CA: Public Policy Institute of California.
- Billari, F. C., & Pellizzari, M. (2008). The younger, the better? Relative age effects at university.
- Björklund Anders, & Jäntti Markus. (1997). Intergenerational income mobility in Sweden compared to the United States. *The American Economic Review*, 87(5), 1009-1018.
- Björklund, A., Jäntti, M., & Roemer, J. E. (2012). Equality of opportunity and the distribution of long-run income in Sweden. *Social choice and welfare*, 39(2-3), 675-696.
- Blair, C., Granger, D. A., Willoughby, M., Mills-Koonce, R., Cox, M., Greenberg, M. T., ... & FLP Investigators. (2011). Salivary cortisol mediates effects of poverty and parenting on executive functions in early childhood. *Child development*, 82(6), 1970-19
- Blanden, J., & Gregg, P. (2004). Family income and educational attainment: a review of approaches and evidence for Britain. *Oxford Review of Economic Policy*, 20, 245-263.
- Block, J. H., Kohn, K., Miller, D., & Ullrich, K. (2015). Necessity entrepreneurship and competitive strategy. *Small Business Economics*, 44, 37-54.
- Bourguignon, F., Ferreira, F. H., & Menéndez, M. (2007). Inequality of opportunity in Brazil. *Review of income and Wealth*, 53(4), 585-618.
- Bourguignon, F., Ferreira, F. H., & Walton, M. (2007). Equity, efficiency and inequality traps: A research agenda. *The Journal of Economic Inequality*, 5(2), 235-256.

- Boustanifar, H., Grant, E., & Reshef, A. (2018). Wages and human capital in finance: International evidence, 1970–2011. *Review of Finance*, 22(2), 699-745.
- Bradford, G., & Keller, S. (2016). Well-being and achievement. *The Routledge handbook of philosophy of well-being*, 271-280.
- Bricard, D., Jusot, F., Trannoy, A., & Tubeuf, S. (2020). Inequality of opportunities in health and death: an investigation from birth to middle age in Great Britain. *International journal of epidemiology*, 49(5), 1739-1748.
- Brockner, J., Higgins, E. T., & Low, M. B. (2004). Regulatory focus theory and the entrepreneurial process. *Journal of business venturing*, 19(2), 203-220.
- Brunori, P., Ferreira, F. H., & Peragine, V. (2013). Inequality of opportunity, income inequality, and economic mobility: Some international comparisons. In *Getting development right: Structural transformation, inclusion, and sustainability in the post-crisis era* (pp. 85-115). New York: Palgrave Macmillan US.
- Brunori, P., Ferreira, F. H., & Peragine, V. (2013). Inequality of Opportunity, Income Inequality, and Economic Mobility: Some International Comparisons (pp. 85-115). Palgrave Macmillan US.
- Brunori, P., Peragine, V., & Serlenga, L. (2012). Fairness in education: The Italian university before and after the reform. *Economics of Education Review*, 31(5), 764-777.
- Cagetti, M., & De Nardi, M. (2006). Entrepreneurship, frictions, and wealth. *Journal of political Economy*, 114(5), 835-870.
- Caldas, S. J., & Bankston, C. (1997). Effect of school population socioeconomic status on individual academic achievement. *The Journal of Educational Research*, 90(5), 269-277.
- Calderon, G., Iacovone, L., & Juarez, L. (2017). Opportunity versus necessity: understanding the heterogeneity of female micro-entrepreneurs. *The World Bank Economic Review*, 30(Supplement 1), S86-S96.
- Caliendo, M., & Kritikos, A. S. (2010). Start-ups by the unemployed: characteristics, survival and direct employment effects. *Small Business Economics*, 35(1), 71-92.
- Cappelen, A. W., Sørensen, E. Ø., & Tungodden, B. (2010). Responsibility for what? Fairness and individual responsibility. *European Economic Review*, 54(3), 429-441.
- Carbonaro, W. (2005). Tracking, Students' Effort, and Academic Achievement. *Sociology of Education*, 78, 27 - 49.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., & Zucman, G. (Eds.). (2022). *World inequality report 2022*. Harvard University Press.
- Checchi, D., & Peragine, V. (2010). Inequality of opportunity in Italy. *The Journal of Economic Inequality*, 8, 429-450.
- Chevalier, A., Harmon, C., O'Sullivan, V., & Walker, I. (2013). The impact of parental income and education on the schooling of their children. *IZA Journal of Labor Economics*, 2(1), 1-22.
- Chlost, S., Patzelt, H., Klein, S. B., & Dormann, C. (2012). Parental role models and the decision to become self-employed: The moderating effect of personality. *Small Business Economics*, 38, 121-138.
- Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth.
- Cohen, G. A. (1989). On the currency of egalitarian justice. *Ethics*, 99(4), 906-944.
- Corak, M. (2013). Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility. *The Journal of Economic Perspectives*, 27(3), 79–102.
- Corak, M. (2016). 'Inequality is the root of social evil,' or Maybe Not? Two Stories about Inequality and Public Policy. *Canadian Public Policy*, 42(4), 367-414.
- Cressy, R. (2000). Credit rationing or entrepreneurial risk aversion? An alternative explanation for the Evans and Jovanovic finding. *Economics Letters*, 66(2), 235-240.
- Cross, K. P. (1981). *Adults as learners*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dabla-Norris, M. E., Kochhar, M. K., Suphaphiphat, M. N., Ricka, M. F., & Tsounta, M. E. (2015). *Causes and consequences of income inequality: A global perspective*. International Monetary Fund.
- Daniel Markovits. (2019). *The Meritocracy Trap: How America's Foundational Myth Feeds Inequality, Dismantles the Middle Class, and Devours the Elite*, 32-33, 39.
- Davis-Kean, P. E. (2005). The Influence of Parent Education and Family Income on Child Achievement: The Indirect Role of Parental Expectations and the Home Environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294–304.
- De France, K., Evans, G. W., Brody, G. H., & Doan, S. N. (2022). Cost of resilience: Childhood poverty, mental health, and chronic physiological stress. *Psychoneuroendocrinology*, 144, 105872.

- De Graaf, N. D., De Graaf, P. M., & Kraaykamp, G. (2000). Parental cultural capital and educational attainment in the Netherlands: A refinement of the cultural capital perspective. *Sociology of education*, 92-111.
- De Laat, J., & Bodewig, C. (2011). Roma inclusion is smart economics. The World Bank: Knowledge Brief, 39.
- De Mello, L., & Tiongson, E. R. (2006). Income inequality and redistributive government spending. *Public finance review*, 34(3), 282-305.
- Dennis, J. M., Phinney, J. S., & Chuateco, L. I. (2005). The role of motivation, parental support, and peer support in the academic success of ethnic minority first-generation college students. *Journal of college student development*, 46(3), 223-236.
- Denton, K., Flanagan, K. D., & West, J. (2002). *Children's reading and mathematics achievement in kindergarten and first grade*. National Center for Education Statistics, Office of Educational Research and Improvement, US Department of Education.
- Dodd, S. D., & Keles, J. (2014). Expanding the networks of disadvantaged entrepreneurs. *OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development*.
- Downey, D. B., von Hippel, P. T., & Broh, B. A. (2004). Are Schools the Great Equalizer? Cognitive Inequality during the Summer Months and the School Year. *American Sociological Review*, 69(5), 613–635.
- Drennan, J., Kennedy, J., & Renfrow, P. (2005). Impact of childhood experiences on the development of entrepreneurial intentions. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 6(4), 231-238.
- Dubow, E. F., Boxer, P., & Huesmann, L. R. (2009). Long-term effects of parents' education on children's educational and occupational success: Mediation by family interactions, child aggression, and teenage aspirations. *Merrill-Palmer quarterly (Wayne State University Press)*, 55(3), 224.
- Durlauf, S. N. (1996). A theory of persistent income inequality. *Journal of Economic growth*, 1, 75-93.
- Dworkin, R. (1981). What is equality? Part 2: Equality of resources. *Philosophy & public affairs*, 283-345.
- Dworkin, R. (2000). *Sovereign virtue: The theory and practice of equality*. Harvard university press.
- Dworkin, R., (1981a). What is equality? Part 1: Equality of welfare. *Philosophy & Public Affairs*, 10, 185-246.
- Dynan, K. E., Skinner, J., & Zeldes, S. P. (2004). Do the rich save more?. *Journal of political economy*, 112(2), 397-444.
- Education GPS, OECD, 8/23/2023, 9:47:52 PM
- Education, A. A. G. (2018). OECD indicators.
- Erikson, R. (2020). Inequality of Educational Opportunity – The Role of Performance and Choice. *European Review*, 28(S1), S44-S55. doi:10.1017/S1062798720000897
- Erola, J., Jalonen, S., & Lehti, H. (2016). Parental education, class and income over early life course and children's achievement. *Research in Social Stratification and Mobility*, 44, 33-43.
- Erzsébet Bukodi, John H. Goldthorpe, Decomposing 'Social Origins': The Effects of Parents' Class, Status, and Education on the Educational Attainment of Their Children, *European Sociological Review*, Volume 29, Issue 5, October 2013, Pages 1024–1039, <https://doi.org/10.1093/esr/jcs079>
- European Bank for Reconstruction and Development. (2016). Transition report 2016-17: transition for all -- equal opportunities in an unequal world. European Bank for Reconstruction and Development.
- European Bank for Reconstruction and Development. (2021). The Equality of Opportunity Strategy 2021-2025 Strengthening Human Capital across the EBRD region. European Bank for Reconstruction and Development
- F. Hayek [Rpt 1976]. *The Road to Serfdom*. University of Chicago Press, Chicago (1944)
- Fernald, A., Marchman, V. A., & Weisleder, A. (2013). SES differences in language processing skill and vocabulary are evident at 18 months. *Developmental science*, 16(2), 234-248.
- Ferreira, F. H., & Gignoux, J. (2011). The measurement of inequality of opportunity: Theory and an application to Latin America. *Review of income and wealth*, 57(4), 622-657.
- Ferreira, F. H., & Gignoux, J. (2014). The measurement of educational inequality: Achievement and opportunity. *The World Bank Economic Review*, 28(2), 210-246.
- Ferreira, F.H.G., & Gignoux, J. (2011). The measurement of inequality of opportunity: Theory and an application to Latin America, *Review of Income and Wealth*, 622-657.

- Ferreira, F.H.G., & Gignoux, J. (2011). The measurement of inequality of opportunity: Theory and an application to Latin America, *Review of Income and Wealth*, 622-657.
- Fisher, R., Maritz, A., & Lobo, A. (2014). Evaluating entrepreneurs' perception of success: Development of a measurement scale. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 20(5), 478-492.
- Fleurbaey, M. (2008). Individual well-being and social welfare: Notes on the theory. *Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*.
- Fleurbaey, M. (2008). *Fairness, responsibility, and welfare*. OUP Oxford.
- Fleurbaey, M., & Maniquet, F. (2012). *Equality of opportunity: the economics of responsibility*.
- Fleurbaey, M., and V. Peragine. 2013. Ex ante versus ex post equality of opportunity. *Economica* 80: 118–130.
- Fleurbaey, M., and V. Peragine. 2013. Ex ante versus ex post equality of opportunity. *Economica* 80: 118–130.
- Forster, M., Levy, H., d'Ercole, M. M., & Ruiz, N. (2013). The OECD approach to measure and monitor income poverty across countries. In *Conference of European Statisticians*.
- Fourrey, K. (2023). A REGRESSION-BASED SHAPLEY DECOMPOSITION FOR INEQUALITY MEASURES. *Annals of Economics and Statistics*, 149, 39–62.
- FRA Roma Survey 2021-Main results, European Union Agency for Fundamental Rights, 2022
- Freire-Gibb, L. C., & Nielsen, K. (2014). Entrepreneurship within urban and rural areas: Creative people and social networks. *Regional studies*, 48(1), 139-153.
- Fried, H. O., & Tauer, L. W. (2009). Understanding the entrepreneur: An index of entrepreneurial success.
- Garmezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56(1), 127-136.
- Gatti, R., Karacsony, S., Anan, K., Ferré, C., & De Paz Nieves, C. (2016). Being fair, faring better: Promoting equality of opportunity for marginalized Roma (Directions in development. human development). Washington, DC: World Bank Group. (2016). Retrieved November 1, 2019, from INSERT-MISSING-DATABASE-NAME
- Gold, R., Kennedy, B., Connell, F., & Kawachi, I. (2002). Teen births, income inequality, and social capital: developing an understanding of the causal pathway. *Health & place*, 8(2), 77-83.
- Graham, S. (1991). A Review of Attribution Theory in Achievement Contexts. *Educational Psychology Review*, 3(1), 5–39.
- Guryan, J., Hurst, E., & Kearney, M. (2008). Parental education and parental time with children. *Journal of Economic perspectives*, 22(3), 23-46.
- Hadarics, M., Kende, A., & Szabó, Z. P. (2021). The relationship between income inequality and the palliative function of meritocracy belief: The micro-and the macro-levels both counts. *Frontiers in psychology*, 12, 709080.
- Hart, B., & Risley, T. R. (2003). The early catastrophe. *Education review*, 17(1).
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Quality & Quantity*, 43, 59-74.
- Hertz, T., Jayasundera, T., Piraino, P., Selcuk, S., Smith, N., & Verashchagina, A. (2008). The inheritance of educational inequality: International comparisons and fifty-year trends. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 7(2).
- Holmlund, H., Lindahl, M., & Plug, E. (2011). The Causal Effect of Parents' Schooling on Children's Schooling: A Comparison of Estimation Methods. *Journal of Economic Literature*, 49(3), 615–651. <http://www.jstor.org/stable/23071724>
- Hoorens, V., & Buunk, A. P. (1992). Self-serving biases in social-comparison-illusory superiority and unrealistic optimism. *Psychologica belgica*, 32(2), 169-194.
- Hufe, P., Peichl, A., Roemer, J., & Ungerer, M. (2017). Inequality of income acquisition: The role of childhood circumstances. *Social Choice and Welfare*, 49(3-4), 499-544. doi:10.1007/s00355-017-1044-x
- Hvide, H. K., & Panos, G. A. (2014). Risk tolerance and entrepreneurship. *Journal of financial economics*, 111(1), 200-223.
- Ioannides, Y. M., & Loury, L. D. (2004). Job information networks, neighborhood effects, and inequality. *Journal of economic literature*, 42(4), 1056-1093.
- Jebb, A. T., Tay, L., Diener, E., & Oishi, S. (2018). Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*, 2(1), 33-38.

- Joseph, R., O'Shea, T., Allred, E. et al. Maternal educational status at birth, maternal educational advancement, and neurocognitive outcomes at age 10 years among children born extremely preterm. *Pediatr Res* 83, 767–777 (2018).
- Kalenkoski, C. M., & Pabilonia, S. W. (2010). Parental transfers, student achievement, and the labor supply of college students. *Journal of Population Economics*, 23, 469-496.
- Kaplan, S. N., & Rauh, J. (2010). Wall Street and Main Street: What contributes to the rise in the highest incomes? *The Review of Financial Studies*, 23(3), 1004-1050.
- Karabarbounis, L. (2011). One dollar, one vote. *The Economic Journal*, 121(553), 621-651.
- Kihlstrom, R. E., & Laffont, J. J. (1979). A general equilibrium entrepreneurial theory of firm formation based on risk aversion. *Journal of political economy*, 87(4), 719-748.
- Kim, C. H., & Choi, Y. B. (2017). How is meritocracy defined today? Contemporary aspects of meritocracy. *Economics & Sociology*, 10(1), 112.
- Klasen, S., & Lamanna, F. (2009). The impact of gender inequality in education and employment on economic growth: new evidence for a panel of countries. *Feminist economics*, 15(3), 91-132.
- Koellinger, P., Minniti, M., & Schade, C. (2013). Gender differences in entrepreneurial propensity. *Oxford bulletin of economics and statistics*, 75(2), 213-234.
- Kohn, M., Slomczynski, K., & Schoenbach, C. (1985). Social stratification and the transmission of values in the family: A cross-national assessment. *Sociological Forum*, 1, 73-102.
- Košťál, J., Klicperová-Baker, M., Lukavská, K., & Lukavský, J. (2016). Short version of the Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI–short) with and without the Future-Negative scale, verified on nationally representative samples. *Time & Society*, 25(2), 169-192.
- Kuypers, S., Figari, F., & Verbist, G. (2021). Redistribution in a joint income–wealth perspective: A cross-country comparison. *Socio-Economic Review*, 19(3), 929-952.
- Laing, E., van Stel, A., & Storey, D. J. (2021). Formal and informal entrepreneurship: a cross-country policy perspective. *Small Business Economics*, 1-20.
- Lambrechts, A. A. (2020). The super-disadvantaged in higher education: barriers to access for refugee background students in England. *Higher Education: The International Journal of Higher Education*
- Lefranc, A., Pistolesi, N., & Trannoy, A. (2008). Inequality of opportunities vs. inequality of outcomes: Are Western societies all alike? *Review of income and wealth*, 54(4), 513-546.
- Lévesque, M., & Minniti, M. (2011). Age matters: How demographics influence aggregate entrepreneurship. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 5(3), 269-284.
- Liechti, D., Loderer, C. F., & Peyer, U. (2014). Luck and entrepreneurial success. *Swiss Finance Institute Research Paper*, (14-51).
- Lindquist, M., Sol, J., & Praag, M. (2012). Why Do Entrepreneurial Parents Have Entrepreneurial Children? *Journal of Labor Economics*, 33, 269 - 296. <https://doi.org/10.1086/678493>.
- Lipsey, D. (2014). The Meretriciousness of Meritocracy. *The Political Quarterly*.
- Long, W. (1983). The meaning of entrepreneurship. *American Journal of small business*, 8(2), 47-59976-980. [https://doi.org/10.1016/S0006-3223\(00\)00965-3](https://doi.org/10.1016/S0006-3223(00)00965-3).
- Lupien, S., King, S., Meaney, M., & McEwen, B. (2000). Child's stress hormone levels correlate with mother's socioeconomic status and depressive state. *Biological Psychiatry*, 48,
- Malach-Pines, A., Sadeh, A., Dvir, D., & Yofe-Yanai, O. (2002). Entrepreneurs and managers: Similar yet different. *The International Journal of Organizational Analysis*, 10(2), 172-190.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garnezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and psychopathology*, 2(4), 425-444.
- Maurin, E. (2002). The impact of parental income on early schooling transitions: A re-examination using data over three generations. *Journal of Public Economics*, 85, 301-332. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(01\)00131-1](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(01)00131-1).
- McClure, J., Meyer, L.H., Garisch, J.A., Fischer, R., Weir, K.F., & Walkey, F.H. (2011). Students' attributions for their best and worst marks: Do they relate to achievement? *Fuel and Energy Abstracts*.
- Meltzer, A. H., & Richard, S. F. (1981). A rational theory of the size of government. *Journal of political Economy*, 89(5), 914-927.
- Mertesdorf, J. C. (1990). Learning styles and barriers to learning perceived by adult students on campus (dissertation).

- Mezulis, A. H., Abramson, L. Y., Hyde, J. S., & Hankin, B. L. (2004). Is there a universal positivity bias in attributions? A meta-analytic review of individual, developmental, and cultural differences in the self-serving attributional bias. *Psychological bulletin*, 130(5), 711.
- Mezulis, A. H., Abramson, L. Y., Hyde, J. S., & Hankin, B. L. (2004). Is there a universal positivity bias in attributions? A meta-analytic review of individual, developmental, and cultural differences in the self-serving attributional bias. *Psychological bulletin*, 130(5), 711.
- Mijs, J. J. (2016). The unfulfillable promise of meritocracy: Three lessons and their implications for justice in education. *Social Justice Research*, 29, 14-34.
- Mijs, J. J., & Savage, M. (2020). Meritocracy, elitism, and inequality. *The Political Quarterly*, 91(2), 397-404.
- Mijs, J.J. (2019). The paradox of inequality: income inequality and belief in meritocracy go hand in hand. *Socio-Economic Review*.
- Milanovic, B. (2000). The median-voter hypothesis, income inequality, and income redistribution: an empirical test with the required data. *European Journal of Political Economy*, 16(3), 367-410.
- Milanovic, B. (2013). Global income inequality in numbers: In history and now. *Global policy*, 4(2), 198-208.
- Min, J., Silverstein, M., & Lendon, J. P. (2012). Intergenerational transmission of values over the family life course. *Advances in Life Course Research*, 17(3), 112-120.
- Morris, K., Bühlmann, F., Sommet, N., & Vandecasteele, L. (2022). The paradox of local inequality: Meritocratic beliefs in unequal localities. *The British Journal of Sociology*, 73, 421 - 460.
- Nair, K. R. G., & Pandey, A. (2006). Characteristics of entrepreneurs: an empirical analysis. *The Journal of Entrepreneurship*, 15(1), 47-61.
- Nozick, R. (1974). *Anarchy, state, and utopia*. John Wiley & Sons.
- Nussbaum, M. (1987). Nature, function and capability
- O'Dea, R. E., Lagisz, M., Jennions, M. D., & Nakagawa, S. (2018). Gender differences in individual variation in academic grades fail to fit expected patterns for STEM. *Nature communications*, 9(1), 3777.
- OECD (2017), OECD Economic Surveys: Sweden 2017, OECD Publishing, Paris,
- OECD (2021), Does Inequality Matter: How People Perceive Economic Disparities and Social Mobility, OECD Publishing, Paris
- OECD (2021), Education at a Glance 2021: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris,
- OECD (2022), SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, SME Policy Index, OECD Publishing, Paris
- Page, M., & Roemer, J. E. (2001). The US fiscal system as an opportunity equalizing device. *Inequality and tax policy*, 134-65.
- Palardy, G. J. (2013). High school socioeconomic segregation and student attainment. *American Educational Research Journal*, 50(4), 714-754.
- Palmisano, F., Biagi, F. & Peragine, V. Inequality of Opportunity in Tertiary Education: Evidence from Europe. *Res High Educ* 63, 514–565 (2022).
- Patterson, C. J., Kupersmidt, J. B., & Vaden, N. A. (1990). Income level, gender, ethnicity, and household composition as predictors of children's school-based competence. *Child development*, 61(2), 485-494.
- Pellegrino, J. W., & Hilton, M. L. (Eds.) (2012). Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. National Research Council of the National Academies. Washington DC: The National Academies Press.
- Peragine, V., & Serlenga, L. (2008, October). Higher education and equality of opportunity in Italy. In *Inequality and Opportunity: Papers from The Second Ecineq Society Meeting* (pp. 67-97). Emerald Group Publishing Limited.
- Philippon, T., & Reshef, A. (2012). Wages and human capital in the US finance industry: 1909–2006. *The Quarterly Journal of Economics*, 127(4), 1551-1609.
- Pickett, K. E., & Wilkinson, R. G. (2015). Income inequality and health: a causal review. *Social science & medicine*, 128, 316-326.
- Piketty, T., & Saez, E. (2014). Inequality in the long run. *Science*, 344(6186), 838-843.
- Pluck, G., Córdova, M. A., Bock, C., Chalen, I., & Trueba, A. F. (2021). Socio-economic status, executive functions, and theory of mind ability in adolescents: Relationships with language ability and cortisol. *British Journal of Developmental Psychology*, 39(1), 19-38.

- Purpura, D. J., & Reid, E. E. (2016). Mathematics and language: Individual and group differences in mathematical language skills in young children. *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 259-268.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1992). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.
- Ravazzini, L., Chávez-Juárez, F. Which Inequality Makes People Dissatisfied with Their Lives? Evidence of the Link Between Life Satisfaction and Inequalities. *Soc Indic Res* 137, 1119–1143 (2018).
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Reiss, F., Meyrose, A. K., Otto, C., Lampert, T., Klasen, F., & Ravens-Sieberer, U. (2019). Socioeconomic status, stressful life situations and mental health problems in children and adolescents: Results of the German BELLA cohort-study. *PLOS One*, 14(3), e0213700.
- Roemer, J. E. (1998). *Equality of opportunity*. Harvard U. Press, Cambridge.
- Roemer, J. E., & Trannoy, A. (2016). Equality of opportunity: Theory and measurement. *Journal of Economic Literature*, 54(4), 1288-1332.
- Roex, K., Huijts, T., & Sieben, I. (2019). Attitudes towards income inequality: 'Winners' versus 'losers' of the perceived meritocracy. *Acta Sociologica*. <https://doi.org/10.1177/0001699317748340>.
- Rosa Dias, P. (2009). Inequality of opportunity in health: evidence from a UK cohort study. *Health Economics*, 18(9), 1057-1074.
- Rumberger, R. W., & Palardy, G. J. (2005). Does segregation still matter? The impact of student composition on academic achievement in high school. *Teachers' college record*, 107(9), 1999-2045.f
- Saar, E., Täht Kadri, & Roosalu, T. (2014). Institutional barriers for adults' participation in higher education in thirteen European countries. *Higher Education*, 68(5), 691–710.
- Sandefur, G. D., Meier, A. M., & Campbell, M. E. (2006). Family resources, social capital, and college attendance. *Social science research*, 35(2), 525-553.
- Sandel, M. J. (2020). *The tyranny of merit what's become of the common good?* Penguin Books.
- Sandel, M. J. (2021). *The tyranny of merit what's become of the common good?* Penguin Books.
- Schneider, S. L. (2010). Nominal comparability is not enough:(In-) equivalence of construct validity of cross-national measures of educational attainment in the European Social Survey. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(3), 343-357.
- Schnurr, B. People in the United States judge the success of individuals from higher- versus lower-income families as less deserving. *Humanity Soc Sci Commun* 9, 255 (2022).
- Sen, A. (1980). Equality of what?
- Sewell, W. H., & Shah, V. P. (1968). Social class, parental encouragement, and educational aspirations. *American journal of Sociology*, 73(5), 559-572.
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care, and Section on Developmental and Behavioral Pediatrics, Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., ... & Wood, D. L. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), e232-e246.
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: A meta-analytic review of research. *Review of educational research*, 75(3), 417-453.
- Snyder, M. L., Stephan, W. G., & Rosenfield, D. (1976). Egotism and attribution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33(4), 435.
- Solt, F., Hu, Y., Hudson, K., Song, J., & Yu, D. "Erico." (2016). Economic inequality and belief in meritocracy in the United States. *Research & Politics*, 3(4). <https://doi.org/10.1177/2053168016672101>
- Spence, M. (1978). Job market signaling. In *Uncertainty in economics* (pp. 281-306). Academic Press.
- Stelios N. Georgiou (1999) Achievement Attributions of Sixth Grade Children and Their Parents, *Educational Psychology*, 19:4, 399-412, DOI: 10.1080/0144341990190402
- Stiglitz, J. (2015). *Reduce Inequality, Increase Economic Growth: A Conversation with Joseph Stiglitz* (Vol. 6). NYU Press.
- Stoetzer, L. F., Giesecke, J., & Klüver, H. (2023). How does income inequality affect the support for populist parties? *Journal of European Public Policy*, 30(1), 1-20.

- Surdu, M. (2019). Why the “real” numbers on Roma are fictitious: Revisiting practices of ethnic quantification. *Ethnicities*, 19(3), 486-502.
- Thomson, S. (2018). Achievement at school and socioeconomic background—an educational perspective. *npj Science of Learning*, 3(1), 5.
- Tieben, N., & Wolbers, M. (2010). Success and failure in secondary education: socio-economic background effects on secondary school outcome in the Netherlands, 1927–1998. *British Journal of Sociology of Education*, 31(3), 277-290.
- Tomaszewski, W., Perales, F., Xiang, N., & Kubler, M. (2021). Beyond graduation: Socio-economic background and post-university outcomes of Australian graduates. *Research in higher education*, 62, 26-44.
- Topel, R. H. (1997). Factor proportions and relative wages: the supply-side determinants of wage inequality. *Journal of Economic perspectives*, 11(2), 55-74.
- Unger, J. M., Rauch, A., Frese, M., & Rosenbusch, N. (2011). Human capital and entrepreneurial success: A meta-analytical review. *Journal of business venturing*, 26(3), 341-358.
- Uslaner, E. M. (2002). The moral foundations of trust. Available at SSRN 824504.
- Van De Gaer, D. F. G. (1995). Equality of opportunity and investment in human capital.
- Van der Zwan, P., Thurik, R., Verheul, I., & Hessels, J. (2016). Factors influencing the entrepreneurial engagement of opportunity and necessity entrepreneurs. *Eurasian Business Review*, 6, 273-295.
- van Dijk, H., Kooij, D., Karanika-Murray, M., De Vos, A., & Meyer, B. (2020). Meritocracy a myth? A multilevel perspective of how social inequality accumulates through work. *Organizational Psychology Review*, 10(3-4), 240-269.
- Vereshchagina, G., & Hopenhayn, H. A. (2009). Risk taking by entrepreneurs. *American Economic Review*, 99(5), 1808-1830.
- Von Kriegstein, H. (2017). Effort and achievement. *Utilitas*, 29(1), 27-51.
- Weinberg, D., Stevens, G. W., Finkenauer, C., Brunekreef, B., Smit, H. A., & Wijga, A. H. (2019). The pathways from parental and neighbourhood socioeconomic status to adolescent educational attainment: An examination of the role of cognitive ability, teacher assessment, and educational expectations. *Plos one*, 14(5), e021680
- Wen, S. (2018). The effect of result publicity on self-serving attributional bias – a social comparison perspective. *Frontiers of Business Research in China*, 12, 1-12.
- Wilkinson, R. G. (1990). Income distribution and mortality: a ‘natural’ experiment. *Sociology of health & illness*, 12(4), 391-412.
- Wilkinson, R. G., & Pickett, K. E. (2006). Income inequality and population health: a review and explanation of the evidence. *Social science & medicine*, 62(7), 1768-1784.
- Wilkinson, R. G., Kawachi, I., & Kennedy, B. P. (1998). Mortality, the social environment, crime and violence. *Sociology of Health & Illness*, 20(5), 578-597.
- Williams, R. (2016). Understanding and interpreting generalized ordered logit models. *The Journal of Mathematical Sociology*, 40(1), 7-20.
- Xavier-Oliveira, E., Laplume, A. O., & Pathak, S. (2015). What motivates entrepreneurial entry under economic inequality? The role of human and financial capital. *Human relations*, 68(7), 1183-1207.
- Xie, Y., & He, J. (2023). Bring the outcome expectations back in: Chinese adolescent perceived value of effort and academic achievement. *Psychology in the Schools*, (20230429).
- Xing, S., Gao, X., Jiang, Y., Archer, M., & Liu, X. (2018). Effects of ability and effort praise on children’s failure attribution, self-handicapping, and performance. *Frontiers in psychology*, 9, 1883.
- York, T. T., Gibson, C., & Rankin, S. (2015). Defining and measuring academic success. *Practical assessment, research, and evaluation*, 20(1), 5.
- Young, M. (2017). *The rise of the meritocracy*. Routledge.
- Yu, Han. “The Impact of Self-Perceived Relative Income on Life Satisfaction: Evidence from British Panel Data.” *Southern Economic Journal*, vol. 86, no. 2, 2019, pp. 726–45. JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/26841370>. Accessed 19 Sept. 2023.
- Zumbuehl, M., Chehber, N., & Dillingh, R. (2022). *Can skills differences explain the gap in track recommendation by socio-economic status?* (No. 439). CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.